

Ojämlighet och radikala högerpartier

Författare: Johanna Palm och Jens Rydgren

Ojämligheten i Sverige har vuxit under lång tid. Samma mönster återfinns i de flesta jämförbara länder. De växande klyftorna har stora konsekvenser; för demokratin, för sammanhållningen i samhället och för den enskilda människans makt och möjligheter.

Det är bakgrunden till att LO-kongressen 2016 beslutade att tillsätta jämlikhetsutredningen. Syftet är att beskriva ojämlikhetens framväxt och konsekvenser, förstå vad det är som driver den och att ta fram förslag på hur jämlikheten kan öka. Utredningen ska resultera i en slutrapport till LOs kongress 2020 och ett antal underlagsrapporter innan dess, varav denna är en.

Min förhoppning är att denna rapport tillsammans med jämlikhetsutredningens övriga material ska bidra till en debatt om jämlikhetens betydelse och hur vi når ett Sverige med avsevärt mindre klyftor än i dag, där alla människor får komma till sin fulla rätt.

Therese Guovelin

LOs förste vice ordförande

Underlagsrapport till LOs jämlikhetsutredning.

Rapporten är skriven av Johanna Palm, doktor i sociologi vid Stockholms universitet samt

Jens Rydgren, professor i sociologi vid Stockholms universitet.

Författarna ansvarar själva för rapportens innehåll och slutsatser.

© Landsorganisationen i Sverige 2018

Grafisk form: LO

Omslagsillustration: Cristina Jäderberg

Tryck och produktion: Bantorget Grafiska AB, Stockholm 2018

ISBN 978-91-566-3334-8

LO 18.08 1 000

Innehåll

1. Inledning	5
2. Vad utmärker högerradikala partier?	7
Ethno-nationalism	7
Populism	8
Den svenska kontexten: Sverigedemokraterna	10
3. Hur kan vi förklara och förstå framväxten av högerradikala partier?	11
Modernisering, ekonomiska förlorare och relativ deprivation	11
Etnisk konkurrens och "group threat theory"	13
Utbudsbaserade förklaringar	16
4. Forskningsöversikt:	
Betydelsen av faktorer kopplade till socioekonomisk marginalisering, etnisk konkurrens och arbetsmarknad för väljarstödet för högerradikala partier	19
Översikt: arbetslöshet	19
Arbetslöshet, invandring och välfärd	21
Översikt: klass	24
Översikt: ojämlikhet	28
Sammanfattning	30
5. Empirisk undersökning	33
Inledning	33
Teori och tidigare forskning	35
Etnisk konkurrens, grupphot och kontaktteorin	35
Ojämlikhet och relativ deprivation	37
Hypoteser	38
Metod	39
Resultat	43
Sammanfattning	52
Avslutande diskussion	54
Referenslista	56

1. Inledning

HÖGERRADIKALA PARTIER HAR blivit en etablerad del av det politiska landskapet i de flesta västeuropeiska länder under de senaste decennierna. Framgången för dessa partier har varierat över tid och på senare tid, i enstaka fall, även stagnerat eller gått bakåt (se utvecklingen i exempelvis Storbritannien och Norge). Generellt har dessa partier dock etablerat sig på en relativt hög och stabil nivå i många länder och de tenderar att fortlöpande nå framgångar i nya länder. Nu senast i Tyskland, som tidigare länge varit utan ett högerradikalt parti i parlamentet.

Sverige saknade liksom Tyskland länge ett framgångsrikt höger-radikalt parti. Detta ändrades i samband med riksdagsvalet 2010, där Sverigedemokraterna fick 6,7 procent av rösterna. I riksdagsvalet 2014 fördubblade de sitt stöd till 12,9 procent, och i opinionsmätningar ligger de i dag på drygt 18 procent (se SCBs partisympatimätning för maj 2018). Detta aktualiserar frågan om vad som har möjliggjort framgången för Sverigedemokraterna, och för andra högerradikala partier, och inte minst frågan om vilka faktorer som kan förklara väljarstödet för dessa partier. Tidigare forskning har ofta skiljt mellan efterfrågebaserade och utbudsbaserade förklaringar (Rydgren, 2007; Mudde, 2007). Medan efterfrågebaserade förklaringar har koncentrerat sig på förändringar i attityder, ofta kopplade till ekonomiska och demografiska makroförändringar, har utbudsbaserade förklaringar fokuserat på förändringar inom partisystemets övriga aktörer. Mer specifikt har en betydande del av den efterfrågebaserade forskningen intresserat sig för socioekonomiska faktorer och faktorer kopplade till etnisk konkurrens. Två vanliga antaganden är att socioekonomiskt marginaliserade väljare och väljare som i högre utsträckning utsätts för konkurrens om knappa resurser från utrikesfödda har en starkare tendens att rösta på högerradikala partier. I denna rapport kommer vi att ställa frågan hur starkt empiriskt stöd som finns för dessa förklaringsmodeller.

Syftet med den här rapporten är tudelat. Vi vill för det första redogöra för om och hur skilda faktorer kopplade till ojämlikhet, socio-

ekonomiska förhållanden samt förhållanden på arbetsmarknaden kan förklara väljarstödet för högerradikala partier i Västeuropa. För det andra är syftet att empiriskt undersöka om det finns ett samband mellan ojämlikhet och stödet för Sverigedemokraterna i Sverige. Rapporten består därför av två delar. I den första delen kommer vi att diskutera (1) vad som karakteriserar högerradikala partier, (2) vilka förklaringsmodeller som presenterats i tidigare forskning för att förklara väljarstödet för högerradikala partier, med särskilt fokus på ekonomiska förhållanden, ojämlikhet och arbetsmarknad, och (3) redogöra för, diskutera och utvärdera forskningsresultat kopplade till framgången för högerradikala partier och ojämlikhet. I rapportens andra del kommer vi att redogöra för vår egen empiriska undersöknings genomförande och resultat.

2. Vad utmärker högerradikala partier?

DET FINNS EN (relativt stor) enighet inom forskningsfältet kring vilka partier som bör räknas till gruppen högerradikala partier. Det finns även en relativ konsensus kring vilka ideologiska drag som karaktäriserar denna grupp av partier, även om olika forskare inte alltid har varit överens om vid vilka ideologiska drag tonvikten bör läggas och ibland även har använt olika beteckningar för dessa partier (Rydgren, 2007, 2017). Detta beror dels på att partierna har olika ursprung, där en del partier har vuxit fram ur, eller haft nära kopplingar till, den utomparlamentariska extremhögern, medan andra partier har vuxit fram ur populistiska missnöjesrörelser. Vi kommer nedan att diskutera de olika aspekter som vanligtvis lyfts fram som karaktäristiska för gruppen högerradikala partier.

2.1 *Etno-nationalism*

Många forskare menar att ett av de mest utmärkande dragen – för att inte säga det mest utmärkande draget (Rydgren, 2018) – hos den här partifamiljen är dess etno-nationalistiska grund som är baserad på idéer och myter om det förflutna (Rydgren, 2005; 2007; Mudde, 2007). Detta inbegriper framför allt idéer om (att återgå till) en tidigare etniskt homogen nation där majoritetskulturen har monopol på kulturellt betingade värderingar och normer. Dessa etno-nationalistiska idéer grundar sig inte nödvändigtvis på föreställningar om överlägsna och underlägsna folkgrupper och/eller raser, likt traditionella rasistiska och rasbiologiska idéer, utan tar snarare sin utgångspunkt i etno-pluralistiska idéer som framhäver vikten av att hålla olika etniska grupper separerade ifrån varandra för att kunna bevara deras nationella särdrag (Minkenberg, 2000; Rydgren, 2005). Nationella särdrag ses inom denna idéströmning som någonting som vuxit fram under mycket lång tid, och därför som närmast naturgivet och oföränderligt. Vidare är idén om att en individs etniska och kulturella ursprung definierar dennes särdrag och identitet vanligt förekommande. Således ges inte mycket utrymme för vare sig förändring eller variation inom grupper. Den etnopluralistiska ideologin betonar

faran med att blanda olika etniska grupper och menar att detta hotar de etniskt-nationella särdragen och den nationella identiteten hos olika grupper samt riskerar att skapa våldsamma konflikter mellan etniska grupper, som sägs ha svårt att leva sida vid sida till följd av sina inneboende olikheter (Rydgren, 2007). Denna ideologi propagerar för och strävar därför istället efter nationell, etnisk eller kulturell homogenitet (Mudde, 2007). Radikala högerpartier tenderar vidare att romantisera traditionella värderingar, som exempelvis traditionella könsroller och familjevärderingar, även om det finns exempel på radikala högerpartier som inkluderar liberala värderingar i den nationella identiteten som de vill försvara gentemot ett upplevt hot från främst muslimska invandrare (jämför Brubaker 2017).

Etno-nationalismen skiljer sig markant från andra typer av nationalism, framför allt liberal (civil eller republikansk) nationalism, även om alla former av nationalism grundar sig på gränsdragning och uteslutning. Den liberala nationalismen präglas främst av territoriell nationalism kopplad till medborgarskap (och medborgerliga politiska och sociala rättigheter), och lojaliteten är mot nationalstaten i sig. Etno-nationalismen, å andra sidan, präglas främst av en strävan efter kulturell och etnisk homogenitet inom nationalstaten, och lojaliteten är mot (det "rena") "folket", vilket definieras utifrån majoritetskulturen (se exempelvis Lluch, 2010). Det finns därmed en skillnad i vilka som inkluderas i det nationella projektet i de olika formerna av nationalism, och vilka som i huvudsak utesluts från detta projekt. I praktiken kan dock dessa olika former av nationalism överlappa varandra, och det gör de inte sällan. Men den analytiska skillnaden som görs här är viktig för att kunna karaktärisera och särskilja olika former av nationalistiskt präglade projekt, eller, som i det här fallet, partier. De som inkluderas i gruppen radikala högerpartier är inte huvudsakligen präglade av en liberal nationalism, utan främst av etno-nationalism. Denna form av nationalism inkluderar även invandrarkritiska och främlingsfientliga förhållningssätt, och för den delen rasism, om än inte explicit biologiskt definierat eller hierarkiskt ordnat (jämför Mudde, 2007).

2.2 Populism

Många forskare argumenterar för att populism är ytterligare ett utmärkande drag för högerradikala partier (se exempelvis Betz, 1994; Mudde, 2004). Dessa partier tenderar att föra fram en samhällssyn som bygger

på dualismen mellan det "rena" folket och den korrupta (och politiskt korrekta) eliten (jämför Mudde, 2004; Müller 2016), där eliten i detta sammanhang inkluderar såväl den politiska som den kulturella eliten (Rydgren, 2017). Samtidigt exkluderar dessa partier även andra grupper från "det rena folket", huvudsakligen invandrare och (i varierande utsträckning) andra etniska minoriteter (Canovan, 1999; Rydgren, 2007). "Folket" ses i detta sammanhang således som en homogen grupp kopplad till ett idealiserat geografiskt område (ett så kallat *heartland*, jämför Taggart, 2000), och inte sällan också med ett idealiserat förflutet. Detta enhetliga folk ses heller inte som splittrat eller uppdelat i olika sociala klasser (Rydgren, 2005).

Ett utmärkande drag hos dessa partier är därmed deras tydliga anti-elitistiska hållning (Mudde, 2007) och deras strävan efter att ställa sig själva i opposition mot den politiska klassen som helhet. Detta görs generellt genom att försöka måla upp en bild av de etablerade partierna som i huvudsak likriktade, där skillnaderna partierna emellan endast är kosmetisk. Genom att framhålla att samtliga etablerade partier främst ägnar sig åt föråldrade och oväsentliga frågor, samtidigt som de ignorerar konflikten mellan bevarandet av den nationella identiteten och multikulturalism, så skapar de en distans mellan sig själva och övriga (Rydgren, 2007). Samtidigt som denna distans är viktig för de högerradikala partierna bör det också påpekas att de även är noga med att inte distansera sig från det demokratiska systemet som sådant. De strävar snarare efter att framstå som den enda riktiga demokratiska oppositionen.

Rydgren (2017) menar dock att även om de radikala högerpartierna uppvisar populistiska drag, så tillhör inte populismen dessa partiers mest framträdande, relevanta eller definierande egenskaper. De radikala högerpartiernas populism tenderar att vara tydligt kopplad till den etno-nationalistiska ideologin. Detta märks inte minst genom att dessa partier målar upp motståndare mot den etno-nationalistiska ideologin som sina huvudmotståndare och främst mobiliserar mot en politisk och kulturell elit som de förknippar med kosmopolitisk liberalism eller sociokulturell vänster, medan de betydligt mer sällan mobiliserar mot ekonomiska eliter. Det gemensamma draget hos dem som definieras som "eliten" är således en mer generös inställning till invandring än vad de högerradikala partierna själva omfamnar, samt att de är mer po-

sitivt inställda till "multikulturalism" (i betydelsen att invandrare och andra etniska minoriteter inte behöver assimileras) – och som därför anklagas för "politisk korrekthet" (Rydgren, 2017). Så även om höger-radikala partier ofta uppvisar populistiska drag menar Rydgren (2017) att det är motståndet mot invandring och mångkulturalism – grundat i etno-pluralismen – som är deras utmärkande drag.

2.3 Den svenska kontexten: Sverigedemokraterna

Till skillnad från de högerradikala partierna i Norge (Fremskrittspartiet) och Danmark (Dansk Folkeparti) så härstammar Sverigedemokraterna från den utomparlamentariska högerextrema rörelsen, vilket är en bidragande orsak till varför det tog längre tid för Sverigedemokraterna att nå legitimitet bland såväl väljare som andra partier jämfört med i övriga skandinaviska länder. Sverigedemokraterna bildades 1988 som en efterföljare till Sverigepartiet, vilket i sin tur var en sammanslagning av Framstegspartiet och Bevara Sverige svenskt (BSS). Bland grundarna och de tidiga partiföreträdarna fanns flera personer med tidigare och pågående kopplingar till nyfascism och nynazism, och under 1990-talet var gränsen mellan Sverigedemokraterna och dessa rörelser relativt luddig (Larsson & Ekman, 2001; Rydgren, 2005; Rydgren & Van Der Meiden, 2018). Sverigedemokraterna har sedan mitten på 1990-talet försökt tona ner sina kopplingar till högerextrema rörelser, med syfte att framstå som mer presentabla inför väljarna. Bland annat tog partiet i slutet av 1990-talet öppet avstånd från nazismen och förbjöd politiska uniformer vid sina demonstrationer. Rörelsen mot att bli ett mer respektabelt parti har dock skapat splittringar, bland annat då en mer radikal falang av partiet bröt sig ur och bildade Nationaldemokraterna 2001 (Rydgren & Ruth, 2011; Rydgren & Van der Meiden, 2018). Sedan 2005 har den nuvarande partiledaren Jimmie Åkesson fortsatt arbetet med att få partiet att efterlikna mer framgångsrika högerradikala partier i Europa, genom att ytterligare försöka distansera partiet från dess rasistiska och extremistiska förflutna.

3. Hur kan vi förklara och förstå framväxten av högerradikala partier?

EFTERSOM SYFTET MED denna rapport huvudsakligen är att studera kopplingen mellan ojämlikhet och högerradikala partiers framgångar så ligger även fokus i denna del på de teoretiska förklaringsmodeller som har ett sådant fokus. Vi kommer dock även att lyfta fram och diskutera alternativa förklaringsmodeller, då det ofta krävs ett helhetsperspektiv för att till fullo förstå och förklara ett sådant komplext fenomen som framväxten av högerradikala partier.

Det teoretiska ramverk som dominerar tidigare forskning delas ofta upp i två huvudsakliga fåror: de som fokuserar på efterfrågan bland väljarna (efterfrågeförklaringar) och de som fokuserar på utbudssidan (utbudsförklaringar). I denna rapport kommer vi främst att behandla efterfrågeförklaringar, eftersom frågor rörande ojämlikhet huvudsakligen faller inom den fåran. Teorier inom denna fåra syftar till att förklara hur och varför individers åsikter, attityder och beteenden har förändrats, och hur detta vidare hänger samman med de ökade framgångarna för högerradikala partier. Syftet med dessa förklaringsmodeller är således att försöka förstå och förklara grogrunden till väljarstödet för högerradikala partier (jämför Mudde, 2007). Utbudsbaserade förklaringar fokuserar istället på (1) hur politiska strukturer har möjliggjort (eller försvårat) framväxten av högerradikala partier, (2) betydelsen av partiorganisatoriska faktorer och/eller (3) högerradikala partiers budskap och ideologi(er) (Rydgren, 2007). Det huvudsakliga syftet med dessa förklaringsmodeller är att förklara hur och varför dessa partier uppstår (eller inte).

Inom den så kallade efterfrågefåran går det också att urskilja olika teoretiska perspektiv och förklaringsmodeller. Vi kommer i det följande att redogöra för och diskutera förtjänster och svagheter med de mest framträdande teoretiska ramverken inom denna tradition.

3.1 Modernisering, ekonomiska förlorare och relativ deprivation

Flera av de mest framträdande efterfrågeteorierna tar sin utgångspunkt i hur moderniseringsprocesser har skapat förutsättningar för framväxten

av högerradikala partier genom uppluckrandet av tidigare mer stabila strukturer och identiteter, där tidigare relativt gynnade grupper har upplevt en (absolut eller relativ, reell eller upplevd) försämring jämfört med andra grupper. Likt traditionella sociologiska teorier om fascismens framväxt, där fokus framför allt låg på hur delar av den (småborgerliga) lägre medelklassen upplevde att moderniseringen hotade deras relativa privilegier (se Lipset, 1959, 1981), lyfter dessa teorier fram hur framväxten av ett postindustriellt samhälle har gett upphov till en ny instabilitet, präglad av upplösning, fragmentering och differentiering (se exempelvis Betz, 1994). Sociala risker har genom dessa processer ökat i omfattning och, framför allt, spridit sig till att omfatta och påverka nya grupper som tidigare hade en relativt stabil tillvaro i det moderna samhället. I och med att samhället har utvecklats från ett industrisamhälle till ett tjänstesamhälle med en allt mer globaliserad ekonomi så har stora strukturella förändringar skett, vilka bland annat har gett upphov till nya "ekonomiska förlorare"; grupper av individer som missgynnas i det allt mer flytande och fragmenterade samhället. Enligt dessa teorier delas arbetskraften i det postindustriella samhället upp i två huvudsakliga segment, där det ena karaktäriseras av högutbildade anställda med goda arbetsvillkor, löner och karriärmöjligheter, medan det andra karaktäriseras av marginalisering i form av osäkra anställningar, dåliga arbetsvillkor och löner samt hög risk för arbetslöshet och undersysselsättning till följd av låg (och/eller oattraktiv) utbildning (Betz, 1994; jämför Beck, 2000; Emmenegger m.fl., 2012). I kombination med den strukturomvandling som skett, där jobb har förflyttats från den generellt sett mer välbetalda industrisektorn till den mer osäkra och lågbetalda tjänstesektorn, har det skapats ett segment av ekonomiska förlorare bland framför allt lågkvalificerade och lågutbildade arbetare, vilkas arbetsmöjligheter inte bara har blivit allt mer osäkra utan också har tenderat att drastiskt minska i antal (Betz, 1994; Minkenberg, 2000). I kombination med att den politiska utvecklingen i det postindustriella samhället har karaktäriserats av mindre framträdande skiljelinjer mellan de traditionella partierna rörande den socioekonomiska politiken – det vill säga frågor som rör exempelvis ekonomisk omfördelning och gemensamt ägande – har utsattheten hos dessa grupper genererat ett missnöje och en förbittring som har varit gynnsam för högerradikala

partier. Känslorna av osäkerhet och förbittring till följd av upplevelsen av att ha blivit övergiven av de etablerade partierna har även bidragit till ökad misstro mot etablerade politiska partier. Denna utveckling kan ha varit en grogrund för högerradikala partiers mobilisering, och dessa partiers budskap om behovet av att återvända till traditionella värderingar och status quo ante ("som det var förr") kan ha lockat många ur de grupper som upplever sig vara missgynnade av den rådande utvecklingen (jämför Rydgren, 2007, 2003b).

Det finns ofta inslag av teorier om relativ deprivation integrerat i de teoretiska ramverken om modernisering och ekonomiska förlorare. Relativ deprivation betonar just den *relativa* förändringen i ekonomisk position och/eller status, och jämförelsepunkten är antingen en individs förväntade livsbana, dennes förflutna och/eller referensgruppernas position, resurser eller utveckling (se exempelvis Gurr, 1970). Utifrån det här perspektivet är inte den absoluta ekonomiska utvecklingen nödvändigtvis av störst relevans, utan fokus ligger på hur individer uppfattar sin situation utifrån sina förväntningar och i relation till andra grupper. Utöver rent ekonomiska faktorer är som nämnts även status en viktig aspekt enligt denna teori. I ett samhälle där utbildning och nya former av kunskap värderas allt högre och tillskrivs mer status, medan tidigare högt värderade och statusburna positioner och karaktäristika – såsom exempelvis hantverkskunskaper – nedvärderas, kan vissa grupper komma att uppleva en statusförlust, vilken i sin tur kan generera ökat stöd för högerradikala partier (Rydgren, 2012). När man har mätt individers subjektiva status över tid har man också observerat att personer tillhörande arbetarklassen uppvisar en negativ tendens med sjunkande egenupplevd status det senaste decenniet; något som har kopplats till det ökade stödet för högerradikala partier hos arbetarväljarna (Gidron & Hall, 2017).

3.2 Etnisk konkurrens och "group threat theory"

Även denna teorigrupp tar delvis sin utgångspunkt i samhällets ekonomiska förhållanden, men i likhet med teorier om relativ deprivation så ligger förklaringsmekanismerna för denna teori inte på makronivån utan på mikro- eller mesonivån (individ- respektive gruppnivån). Teorier om etnisk konkurrens och grupphot utgår från mekanismer kopplade till

gruppstillhörighet och, inte minst, gruppidentifikation (Blumer, 1958). Huvudantagandet i dessa teoretiska perspektiv är att majoritetsgrupper (in-grupper) kan utveckla fördomar och fientlighet gentemot minoritetsgrupper (ut-grupper) till följd av antingen faktiska eller föreställda hot. Blumer (1958) identifierar fyra olika föreställningar hos majoritetsgrupper vilka kan generera fördomar och fientlighet gentemot minoritetsgrupper: 1) känslor av överlägsenhet gentemot minoritetsgrupper, 2) skillnadsskapande och alienation gentemot minoritetsgrupper, 3) en känsla av rätt och legitimitet till vissa resurser, rättigheter och privilegier, och 4) rädslan att minoritetsgrupper strävar efter att få ta del av dessa resurser, rättigheter och privilegier. Blumer argumenterar således för att det finns en tydlig koppling mellan negativa attityder hos majoritetsgrupper gentemot minoritetsgrupper och socioekonomiska faktorer, då den fientlighet som antas uppstå mellan in- och ut-grupper i hög grad har sin grund i konkurrens om knappa resurser (jobb, välfärd, bostäder och så vidare) mellan majoritets- och minoritetsgrupper i samhället. Denna konkurrens antas intensifieras särskilt i samband med ekonomisk lågkonjunktur, när arbetslösheten och resursbristen generellt ökar och konkurrensen om de knappa resurserna därmed tilltar. Den antas ofta även i första hand inbegripa de grupper inom majoritetsbefolkningen som har en socioekonomiskt utsatt position och som därför i högre utsträckning riskerar att förlora substantiellt i kampen om de knappa resurserna (se exempelvis Coffé m.fl., 2007). Då högerradikala partier tenderar att porträttera invandrare som en orsak till arbetslöshet och resursbrist gällande välfärdsstöd, bostäder, etcetera bland infödda – utöver att de också presenteras som ett hot mot den nationella identiteten och tryggheten – göder de konflikten mellan majoritetsgruppen och minoritetsgrupper och framställer invandrare som illegitima konkurrenter om knappa resurser. Antagandet är således att väljare vänder sig till högerradikala partier med syftet att minska konkurrensen från upplevt illegitima grupper – invandrare – om knappa resurser (jämför Rydgren & Ruth, 2011).

Det hot som uppstår av nämnda situation behöver alltså inte vara reellt utan kan vara enbart upplevt. Det upplevda hotet från minoritetsgrupper antas uppstå genom processer av social identifikation, genom vilka bra och eftersträvsvärda egenskaper tillskrivs den egna gruppen

(in-gruppen), medan minoritetsgruppen (ut-gruppen) tillskrivs negativa egenskaper och blir utsatt för negativ stereotypiering (exempelvis genom att beskrivas som tärande element), vilket i förlängningen genererar negativa attityder gentemot minoriteten eller minoriteterna (Tolsma m.fl., 2007; Savelkoul m.fl., 2010).

Denna teori förhåller sig alltså mer direkt till en av huvudaspekterna rörande radikala högerpartier; nämligen invandrarfrågan. Forskningen visar att detta är en ytterst relevant fråga när det gäller att förklara väljarstödet för dessa partier, då invandringsnegativa attityder är en gemensam nämnare hos deras väljare. Alla som hyser invandringsnegativa attityder röstar inte på högerradikala partier, men de allra flesta som röstar på dessa partier hyser sådana åsikter (Ivarsflaten, 2008; Norris, 2005; Rydgren, 2007, 2008).¹ Det antas ofta att grogrunden för upplevelsen av etnisk konkurrens grundad på främlingsfientliga eller invandringsnegativa föreställningar främst uppstår under vissa specifika omständigheter och för specifika grupper: (1) i områden där invandratätheten är hög och (2) bland de grupper som är mest utsatta för faktisk konkurrens från utrikesfödda, det vill säga grupper med låg utbildning och låg grad av arbetsrelevanta färdigheter, med vilka många utrikesfödda konkurrerar om jobb eller andra resurser (Rydgren, 2007).

De teorier vi diskuterat ovan ger upphov till en rad hypoteser gällande ojämlikhetens betydelse för stödet för högerradikala partier. Dessa teorier pekar inte minst ut vilka faktorer som torde vara relevanta att studera i syfte att förstå och förklara detta stöd. En faktor som enligt dessa teorier framstår som ytterst relevant är arbetslöshet. Utifrån perspektivet om ekonomiska förlorare pekas framför allt gruppen lågutbildade arbetare ut som extra utsatta för risken att bli arbetslös i det postindustriella samhället. Att de högerradikala partierna ofta ställer invandring mot majoritetsbefolkningens möjlighet till full sysselsättning (Rydgren, 2008), ökar denna faktors potentiella relevans. Även faktorer som utbildning, klass, inkomst och invandring framstår som relevanta utifrån dessa teorier. Vi kommer nedan att redogöra för och

1 Det är viktigt att hålla i åtanke att invandringskritiska attityder och främlingsfientliga eller rasistiska attityder inte är samma sak. Korrelationen mellan invandringskritiska attityder och röstande på högerradikala partier tenderar att vara starkare än korrelationen mellan främlingsfientliga attityder och stöd för högerradikala partier (Rydgren, 2008).

diskutera resultat från forskning som har studerat dessa faktorer, med syftet att ge en samlad bild av vad forskningsläget säger om deras påverkan på stödet för högerradikala partier.

3.3 Utbudsbaserade förklaringar

För att fullt ut förstå och förklara framväxten av högerradikala partier räcker det inte att ta hänsyn till efterfrågebaserade förklaringsmodeller. Som nämnts ovan är invandringsnegativa attityder en gemensam nämnare bland väljare som röstar på högerradikala partier. Det bör dock poängteras att omfattningen av invandringsnegativa attityder generellt inte har ökat i västvärlden utan snarare uppvisat en avtagande trend, samtidigt som väljarstödet för högerradikala partier har ökat (Hjerm & Bohman, 2014). Att väljare har invandringsnegativa attityder utgör därmed inte en fullständig förklaring till varför radikala högerpartier har vuxit fram och nått ökade framgångar; många av dessa väljare hyste troligen sådana attityder redan innan de röstade på ett radikalt högerparti. Vad som spelat en viktigare roll är den relativa betydelse väljare har lagt vid olika frågeområden. Invandringsnegativa väljare kan till exempel ha röstat på ett socialdemokratiskt parti så länge de uppfattade frågor kopplade till en ekonomisk omfördelningspolitik viktigare än invandrarrelaterade frågor; men ha bytt parti då invandringsfrågan ökade i betydelse – detta trots oförändrade attityder. I detta resonemang är alltså den relativa rangordningen mellan olika attityder och preferenser viktigare än innehållet i dessa attityder, och små förskjutningar i hur attityder rangordnas kan ha stora effekter för väljarbeteenden (Rydgren, 2018).

Utbudsbaserade förklaringsmodeller fokuserar ofta på olika möjlighetsstrukturer. Exempel på möjlighetsstrukturer är valsystemets utformning (vilket påverkar möjligheten för nya partier att komma in i parlamenten), de etablerade partiernas positionering i förhållande till varandra (vilket påverkar förekomsten av nischer där nya partier kan slå sig in i partisystemet), närvaron eller frånvaron av allierade partier bland de konservativa eller liberala partierna, och hur den politiska artikuleringen sker (vilket inkluderar massmedias roll). Dessa aspekter rör dock möjligheten för alla typer av nya partier att växa fram, och är inte begränsade till just högerradikala partier. Politiska möjlighetsstrukturer är således viktiga, kanske även nödvändiga, för framväxten

av högerradikala partier, men de är inte tillräckliga. Det krävs också en efterfrågan på just dessa partier (Rydgren, 2007). Vi kommer här i första hand att beröra betydelsen av partiernas positionering i förhållande till varandra och hänvisar till Rydgren (2007) för en mer omfattande diskussion kring övriga faktorer.

Framväxten av nischer, och möjligheten att därigenom mobilisera nya väljare, hänger samman med ökad väljarrörlighet, delvis orsakad av minskad partiidentifikation (dealignment), samt med politiska omgrupperingsprocesser (realignment) i betydelsen att nya politiska frågor har fått ökat utrymme. Vi har de senaste decennierna kunnat observera en ökad rörlighet bland väljarna i många länder i västvärlden, inklusive Sverige, vilken bland annat karaktäriseras av en minskad grad av klassröstande (se exempelvis Oskarson & Demker, 2012; Hellwig, 2008; Oscarsson & Holmberg, 2013; Rydgren, 2012). Vi har även kunnat observera ett skifte i hur framträdande olika politiska skiljelinjer varit under de senaste decennierna. Där den socioekonomiska skiljelinjen tidigare var dominerande – i vilken konflikten mellan arbete och kapital samt organiseringen av ekonomin är framträdande inslag – har nu den sociokulturella skiljelinjen – som huvudsakligen rör konflikter baserade på värderingar, exempelvis invandring, feminism och lag och ordning – blivit allt mer framträdande (Cole, 2005; Rydgren, 2007, 2003b). I och med att frågor som rör den sociokulturella skiljelinjen får mer utrymme ökar möjligheterna för högerradikala partier att mobilisera väljare, eftersom deras huvudfrågor rör denna politiska dimension. Där frågor som rör den socioekonomiska dimensionen kan fungera som ett skydd mot mobiliseringen av väljare till högerradikala partier (Kriesi m.fl., 1995) fungerar istället sociokulturella frågor möjliggörande för dessa partiers väljarmobilisering. Genom det ökade utrymmet för sociokulturella frågor blir dessa mer avgörande för hur individer väljer att rösta. Det betyder exempelvis att individer som hyser invandringsnegativa attityder oftare tenderar att rösta i enlighet med dessa attityder, medan de tidigare röstade med utgångspunkt i socioekonomiska frågor. Detta anknyter till högerradikala partiets mobilisering av arbetarväljare. Lipset (1981) menar att arbetarväljare röstade på partier till vänster trots att de många gånger hyste mer auktoritära attityder gällande sociokulturella frågor än dessa partier, på grund av att de sympatiserade med socialdemokratiska eller

kommunistiska partier i socioekonomiska frågor. När den sociokulturella skiljelinjen har fått mer utrymme tenderar vissa av dessa väljare att istället basera sina val på sociokulturella frågor, där de står närmare de högerradikala partierna (Ivarsflaten, 2005). Det utrymme socioekonomiska respektive sociokulturella frågor får kan således påverka möjligheten för högerradikala partier att nå framgångar. Detta hänger också samman med (och kan förstärkas av) processer av konvergens mellan de etablerade partierna, där ett närmande mot mitten hos de etablerade partierna kan leda till att den socioekonomiska dimensionen tappar i betydelse, samtidigt som detta kan skapa en uppfattning hos väljarna om att alla partier liknar varandra, vilket gynnar proteströstning och mobilisering till högerradikala partier (Kitschelt, 1995; Rydgren, 2007).

4. Forskningsöversikt: Betydelsen av faktorer kopplade till socioekonomisk marginalisering, etnisk konkurrens och arbetsmarknad för väljarstödet för högerradikala partier

TEORIER OM SOCIOEKONOMISK marginalisering har fått ett stort genomslag i forskningen om högerradikala partiers väljarstöd. Dessa teorier fokuserar på den frustration som uppstår hos grupper som har blivit mer ekonomiskt utsatta i det postindustriella samhället till följd av strukturomvandlingar, globalisering och avindustrialisering, och hos dem som upplever att de har förlorat ekonomisk position och/eller status i förhållande till relevanta referensgrupper och/eller i förhållande till sina förväntningar. Teorier om etnisk konkurrens och grupphot, som diskuterades ovan, är delvis kopplade till teorier rörande ekonomisk marginalisering. Socioekonomisk marginalisering operationaliseras vanligtvis i termer av ekonomisk utsatthet, eller risk för ekonomisk utsatthet (gällande arbetslöshet, låg inkomst och så vidare), medan teorier om etnisk konkurrens och grupphot vanligtvis operationaliseras genom att mäta sambandet mellan graden av invandring och hur detta samverkar med faktorer kopplade till socioekonomisk marginalisering gällande stödet för högerradikala partier.

4.1 Översikt: arbetslöshet

Det empiriska stödet i forskningen för teorier om socioekonomisk marginalisering är delvis vagt och tvetydigt, framför allt när det gäller sambandet mellan arbetslöshet och väljarstöd för högerradikala partier. Resultaten varierar ofta mellan olika studier. I vissa studier återfinns ett negativt samband mellan stödet för högerradikala partier och arbetslöshet, vilket indikerar att ju lägre arbetslösheten är desto högre är stödet för högerradikala partier. I andra studier återfinns inget samband alls mellan arbetslöshet och väljarstödet för högerradikala partier. I ytterligare andra studier visar resultaten att stödet för högerradikala partier är större bland arbetslösa individer och/eller i länder/regioner där arbetslösheten är hög. Anledningarna till variationen i resultat är ibland svåra att identifiera, men några faktorer tycks ha betydelse. Dels tycks

studieenheter/nivån (det vill säga huruvida det är individuell eller aggregerad arbetslöshet som mäts, liksom graden av aggregering – mellan eller inom länder till exempel) ha viss betydelse. Exempelvis är sambandet mellan arbetslöshet på individuell nivå och stödet för högerradikala partier mer tydlig jämfört med det på aggregerad nivå. Samtidigt visar flera studier att aggregerad arbetslöshet (på exempelvis kommun- eller valdistriktsnivå) har ett visst samband med det varierande stödet för högerradikala partier *inom* länder – även om detta inte är helt entydigt och vissa studier inte finner ett sådant samband – medan arbetslöshetsnivån i enskilda länder inte tycks kunna förklara skillnaden i stöd för högerradikala partier *mellan* länder i någon större utsträckning. Det är dock viktigt att ha i åtanke när det kommer till studier som mäter aggregerad arbetslöshet, att dessa studier inte mäter stödet för högerradikala partier bland just arbetslösa, utan snarast mäter effekten av hög (eller låg) arbetslöshet på stödet för dessa partier (det vill säga de mäter geografisk och inte individuell variation). Dessa studier säger därmed inte nödvändigtvis särskilt mycket om huruvida det är just de arbetslösa individerna som röstar på högerradikala partier. Det tycks också som att resultaten i någon mån påverkas av vilka övriga faktorer som kontrolleras för. Framför allt tycks det vara av viss relevans att ta hänsyn till grad av invandring och det välfärdsstatliga utformandet när man studerar effekten av arbetslöshet på stödet för högerradikala partier. Studier visar också på vikten av att inte bara studera effekten av arbetslöshet utan även risk för arbetslöshet, då effekten av det senare i vissa studier har visat sig vara starkare än effekten av den faktiska arbetslösheten. Andra faktorer som i någon mån kan tänkas påverka resultaten (och därmed i någon mån förklara varför de skiljer sig åt) är *hur* stödet för högerradikala partier mäts – mäts röstandelar, individuell röstning, röstningsintentioner eller rent av partisympatier? – samt hur andra relevanta faktorer mäts och operationaliseras.²

2 Se Arzheimer, 2009; Arzheimer & Carter, 2006; Björklund, 2007; Halikiopoulou & Vlandas, 2016; Knigge, 1998; Lubbers m.fl., 2002; Rovny & Rovny, 2017; Swank & Betz, 2003 och Werts m.fl., 2013 för exempel på studier som studerar sambandet mellan arbetslöshet och väljarstöd för högerradikala partier *mellan* länder. Se Coffé m.fl., 2007; Dehdari, 2017; Rink m.fl., 2009; Rydgren & Ruth 2011, 2013; Rydgren & Tyrberg, 2016 och Strömblad & Malmberg, 2015 för exempel på studier som studerar sambandet mellan arbetslöshet och väljarstödet för högerradikala partier *inom* länder.

4.2 Arbetslöshet, invandring och välfärd

Effekten av arbetslöshet kan som sagt påverkas även av andra faktorer. Flera studier visar exempelvis att effekten av arbetslöshet – antingen mätt som aggregerad arbetslöshetsnivå (Golder, 2003; Strömblad & Malmberg, 2015) eller i form av antal varsel (Dehdari, 2017) – är starkare i de fall där även andelen invandrare är hög. Samtidigt visar ytterligare studier att den nämnda interaktionseffekten mellan arbetslöshetsnivå och andel invandrare i sin tur även påverkas av det välfärdsstatliga utformandet. Arzheimer (2009) finner exempelvis att interaktionseffekten av arbetslöshet och andel asylsökande är negativ – det vill säga att i länder med hög arbetslöshet och hög andel asylsökande är väljarstödet för högerradikala partier lägre än i länder med låg arbetslöshet och låg andel asylsökande – när även ersättningsnivån på arbetslöshetsförsäkringen kontrolleras för. Resultaten visar istället att graden av generositet i arbetslöshetsförsäkringen har större inverkan på stödet för högerradikala partier. I länder med hög arbetslöshet och hög andel asylsökande, men med generös arbetslöshetsersättning, är stödet för högerradikala partier lägre än i länder med låg arbetslöshet och låg andel asylsökande men med låg arbetslöshetsersättning. Även Swank och Betz (2003) finner stöd för att det välfärdsstatliga utformandet påverkar stödet för högerradikala partier. De kontrollerar visserligen inte specifikt för arbetslöshet i sin studie, men de finner i likhet med Arzheimer (2009) att effekten av hög invandring reduceras i länder som har en universell välfärd. Halikiopoulou och Vlandas (2016) kontrollerar specifikt för arbetslöshet, och även de finner stöd för att såväl arbetslöshetsersättningsnivån som anställningstryggheten påverkar stödet för högerradikala partier, i bemärkelsen att det är lägre i länder med hög arbetslöshetsersättning och starkt anställningsskydd. Dock undersöker Halikiopoulou och Vlandas (2016) väljarstödet för högerradikala partier i valet till EU-parlamentet, vilket gör att deras resultat är svåra att jämföra med andra studier i och med att valdeltagandet ofta skiljer sig åt mellan EU-val och nationella val. Samtidigt är det också viktigt att påpeka att ovan nämnda förhållanden kan förändras över tid. Både Arzheimer (2009) och Halikiopoulou och Vlandas (2016) studerar skillnaden i stöd för högerradikala partier mellan länder baserat på data som sträcker sig fram till och med år 2002, medan Swank och Betz (2003) använder data som sträcker sig fram till

och med 1998, och det är möjligt att resultaten skulle se annorlunda ut med mer aktuella data. Vid dessa tidpunkter var till exempel stödet för högerradikala partier i Sverige – som ju är ett land med relativt generös arbetslöshetsersättning och ett universellt välfärdssystem, samt med någorlunda starkt anställningsskydd – lågt eller näst intill obefintligt (med undantag för valet 1991 då Ny Demokrati fick 6,7 procent av rösterna). Sammantaget tyder dock dessa resultat på att tillgången till knappa resurser kan förklara – eller åtminstone har kunnat förklara – skillnaden i väljarstödet för högerradikala partier mellan länder i högre utsträckning än såväl graden av invandring som arbetslösheten.

Relaterat till ovan nämnda resultat finns också studier som undersöker sambandet mellan olika former av "insiders" och "outsiders" på arbetsmarknaden, och stödet för högerradikala partier. Genom att jämföra röstningsutfallet mellan olika sätt att definiera och kategorisera grupper som är utsatta för olika sorters sociala och ekonomiska risker på arbetsmarknaden – till exempel arbetslöshet, låga löner, eller undersysselsättning – undersöker Rovny och Rovny (2017) konsekvenserna av att använda olika operationaliseringar för outsiders vid studiet av exempelvis stödet för högerradikala partier. De finner bland annat att så kallade risk-baserade outsiders, vilka definieras som anställda i yrken med hög risk för arbetslöshet, låg inkomst och hög andel osäkra anställningar (i form av olika former av korttidskontrakt och deltidsanställningar) har en högre tendens att rösta på högerradikala partier jämfört med så kallade status-baserade outsiders, vilka definieras som arbetslösa och/eller deltidsanställda (undersysselsatta).³ Den senare kategorin har istället en starkare tendens att rösta på radikala vänsterpartier, alternativt att helt avstå från att rösta. Deras resultat indikerar således att det snarast är risken för utsatthet som genererar röster på högerradikala partier, och inte faktisk utsatthet i sig. Bornschier och Kriesi (2012), som studerar effekten av (risken för) utsatthet specifikt inom den manuella arbetarklassen finner dock att den upplevda risken för utsatthet i form av arbetslöshet inte ökar tendensen att rösta på högerradikala partier för denna kategori, utan istället ökar tendensen att avstå från att rösta.

3 Det är viktigt att påpeka i sammanhanget att det i studien inte görs någon åtskillnad mellan ofrivillig och frivillig deltidsanställning, vilket gör att dessa kategorier är något svårtydda och att resultaten därmed också blir aningen vaga och svårtolkade.

Liksom resultaten för (aggregerad) arbetslöshet är således även resultaten för risken för arbetslöshet (och undersysselsättning) tvetydiga som förklaringar till stöd för radikala höger partier på individnivån.

Strömblad och Malmberg (2015) finner att det finns en interaktionseffekt mellan arbetslöshetsnivå och andel invandrare, vilken bidrar till att förklara skillnaden i stödet för SD, på aggregerad nivå, inom Sverige. Strömblad och Malmberg (2015) mäter specifikt interaktionseffekten av arbetslöshetsnivån och andelen *synliga* utrikesfödda (definierat som födda i Latinamerika, Afrika eller Asien) på grannskapsnivå⁴ i riksdagsvalet 2010 i Sverige. Deras resultat visar att i valdistrikt där både arbetslösheten och andelen synliga utrikesfödda är hög är väljarstödet för Sverigedemokraterna högre jämfört med andra valdistrikt. Däremot är stödet för Sverigedemokraterna lägre i grannskap där andelen synliga utrikesfödda är hög men arbetslösheten låg, om även utbildningsnivån är låg. I valdistrikt där utbildningsnivån är hög men arbetslösheten låg finns ingen signifikant effekt av andel synliga utrikesfödda. De data Strömblad och Malmberg använder för att mäta såväl arbetslöshet som andel synliga utrikesfödda (samt andra faktorer som kontrolleras för, exempelvis utbildning) är dock från 2008, medan valresultatet är från 2010. Det föreligger därmed viss osäkerhet för de funna sambanden, då populationen kan ha förändrats i viss mån – och i flera avseenden gällande de faktorer som mäts – mellan dessa år. Även Dehdari (2017) finner dock liknande effekter som Strömblad och Malmberg för Sverige. Dehdari (2017) undersöker specifikt ökningen i väljarstödet för Sverigedemokraterna mellan riksdagsvalet 2006 och 2010 med data som mäter faktiska varsel istället för (förändringar i) arbetslöshetsnivån, och till skillnad från många andra studier görs även en åtskillnad mellan kvalifikationsnivån och härkomst bland de som är utsatta för varsel. Därmed mäter Dehdari effekten av (risk för) arbetslöshet på en mer detaljerad nivå än exempelvis Strömblad och Malmberg (2015). Dehdari finner också att effekten av varsel – liksom interaktionseffekten av varsel och andelen utrikesfödda – skiljer sig åt beroende av vilka kategorier det är som utsätts för varsel. Resultaten visar att antal varsel bland

4 Grannskap operationaliseras som områden vilka mäter den individbaserade "utsattheten" för synliga utrikesfödda. Områdena har, till skillnad från valdistrikt, en bestämd folkmängd. Utfallsvariabeln i studien ifråga är dock röstandelar i valdistrikt.

okvalificerade svenskfödda arbetare har ett samband med ökat stöd för SD, och att väljarstödet för Sverigedemokraterna ökar mer i valdistrikt där antalet varsel bland okvalificerade svenskfödda arbetare är högt när även andelen invandrare inom kategorin okvalificerade arbetare är hög. Däremot återfinns inga signifikanta effekter på väljarstödet för SD av antal varsel för andra kategorier – inklusive svenskfödda kvalificerade arbetare och utrikesfödda arbetare med varierande kvalifikationsgrad. I båda dessa studier hålls således nivån på arbetslöshetsersättningen – liksom anställningstryggheten och övrig generositet gällande välfärds-systemet – under kontroll då den är likartad inom landet, till skillnad från de studier som diskuterats ovan. Det finns dock även studier som undersöker skillnaden i väljarstöd för högerradikala partier inom länder där interaktionseffekter mellan arbetslöshet och invandring inte återfinns (se exempelvis Rink m.fl. 2009), varför inte heller dessa resultat ska ses om helt entydiga. Sammantaget kan dock sägas att det tycks finnas ett starkare stöd för att (risk för) arbetslöshet och grad av invandring delvis förklarar det varierande stödet för högerradikala partier inom länder jämfört med mellan länder, och framför allt så i Sverige. Det tycks dock också vara av vikt att studera hur denna effekt skiljer sig åt mellan olika kategorier på arbetsmarknaden, då empiriska observationer tyder på att dessa effekter skiljer sig åt beroende av vilka kategorier som blir utsatta för denna risk i det svenska fallet.

4.3 Översikt: klass

Det empiriska stödet för att klass påverkar väljarstödet för högerradikala partier är starkt (se exempelvis Arzheimer, 2017; Lucassen & Lubbers, 2012; Oesch, 2008, 2012). Som nämnts ovan har det vanligtvis antagits att okvalificerade (manuella) arbetare har en starkare tendens att rösta på högerradikala partier, mycket till följd av att den gruppen antas vara mest ekonomiskt utsatt i det postindustriella samhället, till följd av minskad efterfrågan på dess kunskaper och arbetskraft och för att den gruppen ofta(re) utsätts för ekonomisk konkurrens av utrikesfödda som (också) har en låg utbildningsnivå och låga kvalifikationer (jämför Lucassen & Lubbers, 2012; Kitschelt, 1995; Oesch, 2012). Ett annat vanligt argument för varför okvalificerade, manuella arbetare antas ha en starkare tendens att stödja högerradikala partier är att de generellt

har lägre utbildning samt att de oftare arbetar under mer hierarkiska former, vilket antas ge upphov till mer auktoritära attityder på det sociokulturella planet (exempelvis gällande migration och könsroller). Argumentationen är exempelvis att högre utbildning ger upphov till mer universella (liberala) värderingar samt tillhandahåller resurser som gör det enklare att både kommunicera med och förstå individer från andra kulturer, och att den därmed bidrar till ökad kulturell tolerans (Kohn & Schooler, 1969; Lipset, 1981; se även exempelvis Bornshier & Kriesi, 2012). Ett flertal forskare framhäver vidare vikten av att göra en tydligare åtskillnad även inom de icke-manuella kategorierna, det vill säga inom den så kallade tjänstemannaklassen. Antagandet är då att tjänstemannaklassen – här definierad som individer med kunskapsbaserat arbete ("knowledge workers") i enlighet med EGP-schemat (Eriksson m.fl., 1979) – kan delas in i två skilda kategorier, vilka skiljer sig från varandra i termer av politiska och ekonomiska preferenser liksom i termer av livsstil (se exempelvis Güveli m.fl., 2007). Argumentationen är då att sociokulturella specialister såsom lärare, läkare, psykologer och så vidare, skiljer sig från teknokrater såsom ingenjörer, dataspecialister och revisorer, då den första gruppen i motsats till den andra besitter, och i sitt arbete använder, sociokulturellt baserade specialistkunskaper, exempelvis rörande mellanmänniska interaktioner. Utmärkande för sociokulturella specialister är också att de ofta arbetar inom offentlig service, medan teknokrater oftare arbetar i det privata näringslivet. Sociokulturella specialister antas vara mer toleranta gentemot andra kulturer än teknokrater, i och med att de genom sitt arbete och sin utbildning har fått tillgång till mer sociala och kulturella expertkunskaper (Güveli, 2007; Lucassen & Lubbers, 2012; Oesch, 2012). Denna uppdelning, och det hot som refereras till, är således inte främst ekonomiskt, utan grundar sig – i likhet med resonemanget om att okvalificerade arbetare tenderar att stödja höger-radikala partier till följd av sin mer auktoritära hållning – i första hand på idealistiska/kulturella snarare än materiella faktorer. Flera studier finner också empiriskt stöd för att väljarstödet för höger-radikala partier skiljer sig åt även inom tjänstemannaklassen. Bornschier och Kriesi (2012) samt Lucassen och Lubbers (2012) finner att det finns en signifikant skillnad mellan sociokulturella specialister och teknokrater, och att den förra gruppen har en mindre benägenhet att

stödja högerradikala partier än den senare. Dock indikerar resultaten i båda studierna även att teknokrater är signifikant mindre benägna att stödja högerradikala partier än manuella arbetare.

Överlag är det empiriska stödet för relationen mellan klass och stödet för högerradikala partier, som nämnts, tydligt. Det största flertalet studier som studerar sambandet mellan väljarstöd för högerradikala partier och klass påvisar att det finns ett samband mellan klass och stödet för högerradikala partier och att väljarstödet för högerradikala partier är starkast bland arbetare, och framför allt bland manuella (okvalificerade) arbetare (se exempelvis Aichholzer m.fl., 2014; Arzheimer, 2018; Lucassen & Lubbers, 2012; Oesch, 2012, 2008; Oesch & Rennwald, 2010; Werts m.fl., 2013). Tesen att arbetare i högre utsträckning än andra klasskategorier stödjer högerradikala partier är därmed relativt välbelagd. Frågan är dock i vilken utsträckning detta högre väljarstöd för högerradikala partier bland (framför allt manuella) arbetare primärt har sin grund i den ekonomiska utsattheten hos denna grupp, alternativt i vilken utsträckning kulturella faktorer kan förklara detta samband. Det finns teoretiskt sett goda grunder att anta att såväl ekonomiska som kulturella faktorer är av betydelse, och vi har tidigare diskuterat framför allt betydelsen av de ekonomiska. Det faktum att de flesta högerradikala partier prioriterar frågor inom den sociokulturella sfären – framför allt frågor kopplade till nationell identitet – framför ekonomiska frågor är dock ett argument som brukar lyftas fram som en orsak till varför kulturella frågor potentiellt har ett större förklaringsvärde gällande väljarbeteenden (se exempelvis Lucassen & Lubbers, 2012; Rydgren, 2008; 2007). I de flesta studier som undersöker relationen mellan klass och stödet för högerradikala partier görs dock ingen distinktion mellan socioekonomiska och sociokulturella faktorer, varför det utifrån de studierna ifråga är svårt att finna ett svar på den frågan. I majoriteten av de studier där denna distinktion görs indikerar dock resultaten att kulturella dimensioner (kulturellt hot) generellt uppvisar ett starkare samband med stödet för högerradikala partier, jämfört med ekonomiska dimensioner (ekonomiskt hot) (se exempelvis Bornschier & Kriesi, 2012; Lucassen & Lubbers, 2012; Oesch, 2012; se även Ivarslafen, 2005; Rydgren, Jylhä & Strimling, 2018; Sniderman & Hagendoorn, 2007). Lucassen och Lubbers (2012) mäter exempelvis skillnaden mellan upplevelsen av ekonomiskt

hot respektive kulturellt hot från invandrare för stödet för högerradikala partier i elva europeiska länder. Ekonomiskt hot mäts genom att respondenterna anger huruvida (och i vilken grad) invandring ses som en positiv faktor för landets ekonomiska utveckling, skattebalansen och för möjligheten för inrikes födda att få jobb. Kulturellt hot mäts genom att respondenterna anger i vilken grad invandring upplevs som ett hot mot (eller tvärtom, en berikning av) det kulturella livet och ger upphov till spänningar, samt genom en utvärdering av skilda religioner, seder och traditioner inom landet. Resultaten visar visserligen att det ekonomiska hotet har betydelse för stödet för högerradikala partier, men att effekten av kulturellt hot är betydligt starkare. Deras resultat visar vidare också att ekonomiskt hot inte har starkare effekt bland manuella arbetare än andra klasser.

Bornschier och Kriesi (2012) undersöker istället effekten av ekonomiska respektive kulturella faktorer inom den manuella arbetarklassen, och de finner då att kulturella faktorer har betydligt större förklaringsvärde. Deras operationalisering av ekonomiska faktorer skiljer sig dock en del från Lucassen och Lubbers (2012), då de framför allt mäter graden av marknadsliberala attityder. Dock kontrollerar de även för inkomst och risk för arbetslöshet, och finner att dessa faktorer inte har någon inverkan på stödet för högerradikala partier bland manuella arbetare. Graden av universalistiska attityder och åsikter är istället den enda faktor som tycks skilja manuella arbetare som stödjer högerradikala partier från dem som inte gör det. Dessa resultat tyder i sig på att det är av vikt att kontrollera även för sociokulturella aspekter för att undvika eventuella skensamband, där slutsatser om ekonomiska orsakssamband dras utan ett tydligt underlag för detta. Det faktum att det inte primärt är den grupp som har det ekonomiskt sämst ställt, utan snarare grupper som befinner sig i (nedre delen av) mitten av klasshierarkin som röstar på dessa partier visar också på vikten av att på ett mer grundligt sätt försöka undersöka orsakerna till det samband mellan klass och stödet för högerradikala partier som ofta framträder (se exempelvis Bornshier & Kriesi, 2012; Oesch, 2012; jämför Rovny & Rovny, 2017). Så gör även det faktum att sambandet mellan låg inkomst och stödet för högerradikala partier i empiriska undersökningar är tvetydigt. De flesta studier som undersöker effekten av inkomst på individnivå finner inga signi-

fikanta samband (se exempelvis Lubbers m.fl., 2000; Rink m.fl., 2009), och på aggregerad nivå är resultaten för inkomst också tvetydiga. Även om vissa studier finner det förväntade sambandet att stödet för höger-radikala partier är starkare i områden med låg genomsnittlig inkomst (se exempelvis Rydgren & Ruth, 2013; Valdez, 2014) så finner ett flertal andra studier inga eller till och med negativa sådana samband (se exempelvis Coffé m.fl., 2007; Rydgren & Ruth, 2011; Rydgren & Tyrberg, 2016). Ekonomiska faktorer är inte irrelevanta när det gäller att förklara stödet för höger-radikala partier, men de kan inte på egen hand fullt ut förklara de skillnader som finns vare sig mellan eller inom utsatta kategorier. Flera forskare lyfter som ett led i detta istället fram status som en viktig faktor. En alternativ – eller komplementär – förklaring till teorin om ekonomiska förlorare är att orsaken till att arbetare i högre utsträckning stödjer höger-radikala partier ligger i en (upplevd eller faktisk) statusförlust jämfört med andra grupper, inte sällan kopplad till sociokulturella faktorer (kön, etnisk bakgrund, etcetera) (se exempelvis Gidron & Hall, 2017; Rydgren, 2012; Stöss, 2017). Detta kan därmed till viss del även förklara den könsskillnad som generellt observeras i empiriska undersökningar, där män uppvisar en starkare tendens att stödja höger-radikala partier jämfört med kvinnor (se exempelvis Coffé, 2012; Fontana m.fl., 2006).

4.4 Översikt: ojämlikhet

De studier och de faktorer vi hittills har diskuterat mäter i första hand indikatorer på (risk för eller faktisk) absolut ekonomisk utsatthet, snarare än relativ utsatthet eller deprivation. Anledningen till att vi i första hand har fokuserat på dessa faktorer – trots att syftet med rapporten huvudsakligen är att redogöra för och undersöka betydelsen av ojämlikhet för stödet för höger-radikala partier – är enkel; det finns helt enkelt väldigt få studier i dagsläget som på ett adekvat sätt mäter effekten av ojämlikhet – eller relativ deprivation – på stödet för höger-radikala partier, trots att det från ett teoretiskt perspektiv torde vara ett mycket relevant och betydelsefullt mått i sammanhanget. Några få undantag finns dock, vilka kommer att diskuteras i detta stycke.

Bornschieer och Kriesi (2012) studerar exempelvis huruvida manuella arbetare som har en lägre inkomst än snittinkomsten för arbetare i sitt

land i högre utsträckning röstar på högerradikala partier. Resultaten visar att så inte är fallet. Istället indikerar resultaten att manuella arbetare med en lägre inkomst än medianen bland arbetare i sitt land i högre utsträckning än andra manuella arbetare avstår från att rösta. Det mått som Bornschier och Kriesi (2012) använder är dock något begränsat sett till att mäta just relativ deprivation. För det första säger måttet ingenting om den relativa skillnaden i inkomst gentemot tjänstemän, vilket kan vara en minst lika relevant jämförelsepunkt för många arbetare. För det andra säger måttet heller ingenting om förändringar över tid, en faktor som också torde vara av stor relevans i sammanhanget. Huruvida en viss grupps inkomst har ökat eller minskat över tid i relation till andra grupper fångar på ett mer adekvat sätt de aspekter som teorier om relativ deprivation lyfter fram jämfört med att endast titta på relativa inkomstskillnader vid en given tidpunkt. Burgoon m.fl. (2018) undersöker istället just betydelsen av den mer dynamiska aspekten av relativ deprivation för stödet för högerradikala partier. De använder specifikt två olika mått för att mäta effekten av relativ deprivation: 1) *positionsbunden deprivation*, vilket mäter i vilken utsträckning de som befinner sig i inkomstdeciler som har upplevt en lägre inkomstökning jämfört med andra inkomstdeciler inom ett specifikt land stödjer högerradikala partier, och 2) *positionsbunden ojämlikhet*, vilket mäter i vilken utsträckning skillnaden i ökningen (eller minskningen) mellan de välbärgade inkomstdecilerna jämfört med de fattigare inkomstdecilerna inom ett land kan förklara stödet för högerradikala partier.⁵ Resultaten visar att respondenter som har upplevt positionsbunden deprivation – det vill säga att de som befinner sig i inkomstdeciler som har haft en lägre inkomstökning än andra inkomstdeciler inom landet – i högre utsträckning än andra röstar på högerradikala partier. Resultaten visar vidare också att individer som upplever sin inkomst som låg i högre utsträckning röstar på högerradikala partier i länder där de rikaste inkomstdecilerna har haft en större inkomstökning jämfört med de fattigaste inkomstdecilerna – det vill säga i länder där ojämlikheten i inkomst har ökat över tid. Dessa resultat tyder således på att relativ deprivation – det vill säga hur en grupps eller individs inkomst har förändrats i relation till en annan grupps –

⁵ De kallar måtten specifikt för "positional deprivation" respektive "positional inequality" (se Burgoon m.fl. 2018).

har betydelse för skillnaden i väljarstödet för högerradikala partier på individnivå såväl som mellan länder. Tilläggas bör dock att resultaten också indikerar att den självupplevda inkomsten i relation till andra har betydligt starkare effekt på väljarstödet för högerradikala partier än den faktiska förändringen i inkomst relativt till andra.

4.5 Sammanfattning

Sambandet mellan faktorer relaterade till ojämlikhet, socioekonomiska faktorer och arbetsmarknaden och väljarstödet för högerradikala partier är många gånger både otydligt och tvetydigt. I den här litteraturöversikten har vi fokuserat på forskning som med utgångspunkt i teorier om socioekonomisk marginalisering, relativ deprivation och etnisk konkurrens/grupphot försöker förklara och förstå stödet för högerradikala partier.

Utgångspunkten för samtliga dessa teorier är att stödet för högerradikala partier bör vara högre hos marginaliserade grupper, till följd av att dessa grupper i och med sin ekonomiskt mer utsatta position i högre grad drabbas av konkurrens från utrikesfödda på arbetsmarknaden, bostadsmarknaden, etcetera. Vi har kunnat se att stödet för socioekonomisk marginalisering generellt är relativt svagt när det gäller att förklara variation i stödet för högerradikala partier mellan länder. Det saknas i studier som undersöker det varierande stödet för högerradikala partier mellan länder ett tydligt samband mellan arbetslöshet och stödet för högerradikala partier, och detsamma gäller generellt för andra faktorer kopplade till arbetsförhållanden (osäkra anställningar, heltid/deltid, etcetera), samt för inkomst. Det finns däremot ett starkare empiriskt stöd för att graden av generositet gällande arbetslöshetsersättningen, och i viss mån generell välfärd, har betydelse för det varierande stödet för högerradikala partier mellan länder, genom att stödet är lägre i länder med hög arbetslöshetsersättning och generell välfärd. De studier som påvisar detta samband använder dock relativt gammal statistik, vilket gör att det är svårt att uttala sig om huruvida de observerade sambanden fortsatt är giltiga i dagsläget.

Trots att det finns ett väletablerat empiriskt samband mellan klass och stödet för högerradikala partier visar den empiriska forskningen att detta samband inte i huvudsak förklaras av ekonomiska faktorer.

Ekonomiska faktorer är visserligen inte oviktiga i detta sammanhang, men empiriska observationer visar att sociokulturella faktorer – och i viss mån även status – generellt har ett högre förklaringsvärde än ekonomiska faktorer.⁶ Vi har vidare kunnat se att även stödet för etnisk konkurrens och grupphot som förklaringar är delvis tvetydigt. Samtidigt finns det studier som indikerar att ökad ojämlikhet faktiskt har betydelse för stödet för högerradikala partier. Det finns dock i dagsläget få studier som undersöker detta samband på ett adekvat vis, varför det är svårt att dra klara slutsatser av det empiriska underlag som finns.

I studier som undersöker det varierande stödet för högerradikala partier inom länder är det empiriska stödet för att (risk för) arbetslöshet – framför allt i kombination med en hög grad av invandring – påverkar väljarstödet i viss mån starkare. Resultaten varierar visserligen även i dessa studier, men i det stora flertalet studier som undersöker stödet för högerradikala partier inom Sverige uppträder detta samband.

Viktigt att påpeka i sammanhanget är dock att vi i denna litteraturöversikt endast har fokuserat på vissa aspekter kopplade till de nämnda teorierna. Vi har företrädesvis fokuserat på förekomsten av interaktionseffekter mellan ekonomiska faktorer (arbetslöshet och välfärdsstatliga arrangemang) och grad av invandring, medan vi inte har tittat mer ingående på de enskilda effekterna av etnisk komposition. Sammantaget kan dock sägas att det empiriska stödet för att upplevelsen av etnisk konkurrens och grupphot bidrar till variationen i stödet för högerradikala partier *mellan* länder är svagt, medan det finns ett starkare stöd för dessa teorier gällande att förklara variationen i stödet för högerradikala partier *inom* länder, framför allt i Sverige. Det starkaste stödet för dessa teorier återfinns dock på individnivå, där ett tydligt samband mellan upplevelsen av sociokulturella hot och väljarstöd för högerradikala partier återfinns.

Vi har vidare kunnat observera att det finns vissa brister i forskningen gällande empiriska undersökningar som på ett systematiskt och adekvat vis studerar effekten av ojämlikhet kopplad till relativ deprivation. Den mesta forskningen i dag fokuserar på absolut deprivation (utsatthet), vilket är en brist i förhållande till antaganden i de teorier som används.

6 Viktigt att påpeka här är dock att vi i denna översikt heller inte beaktar faktorer som rör realignment-processer och missnöje med det etablerade politiska etablissemanget.

Teorier om relativ deprivation framhåller tydligt att individer eller grupper som upplever en *relativ* (faktisk eller upplevd) försämring ekonomiskt eller statusmässigt är de som främst borde lockas till högerradikala partier. Trots det fokuserar den övervägande delen av forskningen i dag inte på mått för relativ deprivation, utan på absolut deprivation i form av ökad (eller minskad) ekonomisk utsatthet, risk för utsatthet, och så vidare (se exempelvis Bornschier & Kriesi, 2012 och Burgoon m.fl., 2018 för undantag). Vi vill därför framhäva vikten av att göra en tydligare distinktion mellan ekonomisk utsatthet och ojämlikhet, och framför allt ökad ojämlikhet, i framtida forskning inom fältet.

5. Empirisk undersökning

5.1 Inledning

Högerradikala partier har etablerat sig som en del av det politiska landskapet i de flesta europeiska länder under de senaste decennierna. Sverige var länge ett undantag, men sedan Sverigedemokraterna fick 6,7 procent av rösterna i riksdagsvalet 2010 har de varit representerade i den svenska riksdagen och stödet för Sverigedemokraterna, liksom för flera högerradikala partier i andra västeuropeiska länder, har fortsatt att öka (se exempelvis Mudde, 2013).

Samtidigt som vi har kunnat observera ett ökat väljarstöd för höger-radikala partier runt om i västvärlden har också den ekonomiska ojämlikheten ökat markant. Förmögenheter och inkomster har blivit allt mer koncentrerade till några få, och klyftorna växer inom länder (Piketty, 2015; se även exempelvis Heathcote m.fl., 2009; Alderson & Nielsen, 2002; Roine & Waldenström, 2009). I Sverige har ojämlikheten framför allt ökat sedan 1980- och 90-talet, vilket är den period då löneskillnaderna ökade som mest. Inkomstskillnaderna har dock fortsatt att öka även efter dess, men den fortsatta ökningen har i första hand drivits fram av ökade kapitalinkomster bland de högre skikten. Det faktum att skattesystemet dessutom har blivit mindre utjämnande under den här perioden bidrar också till den ökade ojämlikheten (se exempelvis Domeij & Flodén, 2010; Roine & Waldenström, 2009).

Studier visar att ökad ojämlikhet gällande disponibel inkomst kan ha negativa effekter på exempelvis social tillit (Gustavsson & Jordahl, 2008), vilket även kan tänkas ha politiska implikationer (jämför exempelvis Arendt, 1951). Forskning indikerar att den sociala tilliten, och inte minst tilliten till politiker och media, generellt är lägre bland sympatisörer för högerradikala partier (Arzheimer 2018; Holmberg & Rothstein, 2016; Montgomery m.fl., 2016).

Frågan är dock om (ökad) ekonomisk ojämlikhet i sig har någon påverkan på stödet för högerradikala partier. Teorier om socioekonomisk marginalisering och relativ deprivation indikerar, som nämnts tidigare,

att såväl absolut som relativ deprivation påverkar stödet för högerextrema partier (se exempelvis Betz, 1994). Tidigare forskning har i första hand fokuserat på att undersöka sambandet mellan väljarstödet för högerextrema partier och socioekonomisk marginalisering mätt i absoluta termer, och som framgår i litteraturöversikten ovan så är resultaten för dessa studier något tvetydiga, med resultat som tenderar att gå åt olika håll. Det finns dock i dagsläget väldigt få studier som på ett systematiskt vis undersöker sambandet mellan väljarstödet för högerextrema partier och (ökad) ojämlikhet.⁷ Detta är något som denna studie kommer att bidra med. Syftet med studien är att studera relationen mellan ojämlikhet och väljarstödet för Sverigedemokraterna på valdistrikts- och kommunnivå i Sverige genom att använda mått som fångar (förändrade) inkomstskillnader *mellan* olika regioner inom landet, men även *inom* regioner. Detta tillvägagångssätt har fördelen att vi fångar flera av de dynamiska aspekterna av relativ deprivation som tidigare forskning ofta har missat. Genom att mäta effekten av 1) huruvida inkomsten för specifika inkomstdeciler inom en kommun och ett distrikt är lägre eller högre än riksnittet vid olika mätpunkter, och 2) ökad ojämlikhet inom en kommun eller ett distrikt *mellan* olika inkomstdeciler vid olika mätpunkter, fångar vi aspekter som rör både effekten av ojämlikhet mellan kommuner och distrikt vid specifika tidpunkter, och effekten av ökad ojämlikhet över tid inom en kommun eller distrikt. Vi kommer även att kontrollera för betydelsen av andra kontextbundna faktorer som i tidigare forskning har visat sig bidra till att förklara variation i väljarstödet för högerextrema partier, såsom ekonomisk utsatthet, invandrarstäthet och brottnivå.

Vi kommer att studera variationen i stödet för Sverigedemokraterna dels över tid, och dels på två skilda nivåer; kommun- och valdistriktsnivå. Valdistrikt är vanligtvis mer socioekonomiskt och etniskt homogena områden än både kommuner och nationer. De kan generellt likställas med grannskap, det vill säga områden med större interaktion och/eller kontakt mellan invånare. Som en följd av att valdistrikt är socioekonomiskt mer homogena områden är det också tänkbart att den ekonomiska ojämlikheten är större mellan olika valdistrikt än mellan kommuner.

⁷ Det finns, oss veterligen, ett fåtal studier som undersöker effekten av relativ inkomst som ett mått på relativ deprivation (se exempelvis Bornschier & Kriesi, 2012; Burgoon m.fl., 2018), men inga som mäter ökad ojämlikhet på stödet för högerextrema partier inom enskilda länder.

Kommuner är mer socioekonomiskt och etniskt heterogena, men har samtidigt en tydligare koppling till människors politiska vardag (exempelvis välfärdsfrågor, bostadsfrågor och skattefrågor) liksom till deras arbetssituation (exempelvis arbetslöshet). Det är således tänkbart att effekten skiljer sig åt för olika faktorer beroende på vilken nivå vi studerar. Medan valdistriktsnivån kan antas fånga aspekter kopplade till interaktion och grupphot bättre än kommunnivån, och möjligtvis även aspekter kopplade till relativ deprivation då detta mått på valdistriktsnivå kan tänkas fånga större skillnader, kan kommunnivån möjligen bättre fånga aspekter kopplade till etnisk konkurrens om jobb och välfärd (se Rydgen & Tyrberg, 2016). Då vi även studerar skillnad över tid, genom att analysera variationen i stödet för Sverigedemokraterna i riksdagsvalen 2010 och 2014, kommer vi dels att kunna studera om skilda faktorer har olika effekt beroende på hur högt väljarstödet för Sverigedemokraterna är och dels om effekten för olika faktorer varierar över tid.

5.2 Teori och tidigare forskning

Vi har i tidigare stycken av rapporten redogjort för såväl teorier som resultat från tidigare forskning rörande stödet för högerradikala partier kopplat till socioekonomisk marginalisering, och i viss mån även kopplat till etnisk konkurrens och grupphot. Vi hänvisar därför läsaren dit för en mer ingående diskussion kring detta. I denna del avser vi dock 1) att utveckla diskussionen kring resultaten rörande etnisk konkurrens och grupphot, då vi tidigare begränsade diskussionen till studier som undersöker interaktionseffekter mellan socioekonomiska faktorer och grad av invandring, och 2) utveckla argumentationen kring varför och på vilket sätt denna studie bidrar till att på ett mer systematiskt och adekvat vis mäta antaganden relaterade till relativ deprivation jämfört med tidigare forskning.

5.3 Etnisk konkurrens, grupphot och kontaktteorin

Stödet för etnisk konkurrens och grupphot i forskningen varierar i viss mån, som nämnts ovan. Vissa länder-jämförande studier finner ett positivt samband mellan andelen invandrare och stödet för högerradikala partier (Lubbers m.fl., 2002; Knigge, 1998) medan andra inte finner något samband alls (Norris, 2005). Ytterligare andra menar att det inte hand-

lar om antalet invandrare, utan om individers attityder till invandrare (Stockemer, 2016). I studier som undersöker skillnaden i väljarstödet för högerradikala partier inom länder återfinns också viss variation i resultat. Rydgren och Ruth (2011) finner ett positivt samband mellan andelen invandrare och stödet för Sverigedemokraterna på kommunnivå i Sverige, och Rink m.fl. (2009) finner ett kurvlinjärt samband mellan andelen invandrare och stödet för Vlaams Blok på kommunnivå i Belgien. Det innebär att väljarstödet för Vlaams Blok ökar i samband med att andelen invandrare ökar, men främst som en initial effekt. Vid en fortsatt tillväxt av andelen utrikesfödda mattas effekten av. Det indikerar därmed att det kan finnas en form av mättnadseffekt gällande sambandet mellan andelen invandrare och stödet för högerradikala partier, vilket kommer att diskuteras mer detaljerat nedan.

På mer lokal nivå är stödet för sambandandet mellan andel invandrare och stödet för högerradikala partier mer tveksamt, åtminstone i Sverige. Rydgren och Ruth (2013) och Rydgren och Tyrberg (2016) finner en negativ korrelation mellan andelen utrikesfödda och stödet för Sverigedemokraterna på valdistriktsnivå, och Strömblad och Malmberg (2015) finner endast ett positivt samband när även arbetslösheten är hög. Rydgren och Tyrberg (2016) finner dock ett positivt samband mellan ökningen av andelen utrikesfödda och stödet för Sverigedemokraterna när även kontroller för socioekonomisk marginalisering inkluderas, vilket tyder på att det inte nödvändigtvis är den absoluta andelen utan snarare en ökning av andelen utrikesfödda som har betydelse.

På grund av att högerradikala partier i enlighet med doktrinen om etno-nationalism generellt också framställer vissa invandrargrupper – utomeuropeiska utrikesfödda i allmänhet och muslimer i synnerhet – som ett större hot mot den nationella identiteten hos majoritetsgruppen, liksom mot välfärden, tryggheten och jobben, finns det även anledning att anta att effekten av etnisk konkurrens och/eller grupphot skiljer sig åt beroende av vilka migrantgrupper som är störst i specifika områden (Rydgren, 2008). Det finns också empiriskt stöd för att attityderna till olika grupper av migranter skiljer sig åt, och att vita migranter föredras framför icke-vita (Ford, 2011). Således är det rimligt att anta att det framför allt är andelen utomeuropeiska invandrare i ett område som genererar ett högre stöd för högerradikala partier.

Samtidigt är det viktigt att påpeka att en hög andel (utomeuropeiska) utrikesfödda också kan tänkas generera motsatt effekt. Den så kallade kontaktteorin anför, i motsats till teorier om etnisk konkurrens och grupphot, att en hög andel migranter i ett specifikt område genererar ökad interaktion och kontakt mellan majoritetsgruppen och minoritetsgrupper, vilket motverkar fördomar (Allport, 1954). Det kan således tänkas att det finns en mättnadseffekt relaterad till andelen utomeuropeiska utrikesfödda invånare i ett område och väljarstödet för höger-radikala partier i detta område. Det finns också visst empiriskt stöd för kontaktteorin, vilket indikerar att nära kontakter med invandrare, antingen i form av vänskap, på arbetet eller i bostadsområdet, reducerar invandringskritiska attityder (McLaren, 2003; Pettigrew & Tropp, 2006; Schneider, 2008) och stödet för högerradikala partier (Biggs & Knaus, 2012). Rink m.fl. (2009) finner, som nämnts, också stöd för ett kurvlinjärt samband mellan andelen utrikesfödda och stödet för Vlaams Blok på kommunnivå i Flandern, Belgien, vilket indikerar att det finns en mättnadseffekt som går i linje med kontaktteorin. Rydgren och Tyrberg (2016) finner å andra sidan att effekten av en ökning av andelen utomeuropeiska utrikesfödda är som starkast i områden där andelen redan är hög.

I den här undersökningen har vi för avsikt att försöka ge en tydligare bild av sambandet mellan grad av invandring och väljarstödet för högerradikala partier i den svenska kontexten. Vi kommer dels att undersöka om effekten skiljer sig åt på olika nivåer (kommun respektive valdistrikt) och över tid, och dels kommer vi att undersöka om det finns kurvlinjära samband liknande de som tidigare forskning indikerar, och huruvida marginaleffekten av en ökning av andelen invandrare är störst i områden med en initialt låg eller hög andel invandrare.

5.4 Ojämlighet och relativ deprivation

Som framgår i litteraturgenomgången ovan tenderar stödet för sambandet mellan socioekonomisk marginalisering och stöd för radikala högerpartier att vara tvetydigt. De flesta studier operationaliserar dock socioekonomisk marginalisering i termer av ekonomisk utsatthet i absoluta termer, snarare än relativa termer. Det finns dock en analytisk åtskillnad mellan teorier om ekonomiska förlorare och relativ deprivation vilken sällan tydliggörs av forskare som studerar effekten av dessa

teorier på väljarstödet för högerradikala partier. Där teorier om ekonomiska förlorare har en tydligare koppling till absolut deprivation fokuserar teorier om relativ deprivation mer på hur vissa grupper har förlorat i relation till andra. I denna studie har vi för avsikt att göra en analytisk åtskillnad mellan absolut och relativ deprivation, genom att inkludera mått som mäter relativ ojämlikhet och hur denna har förändrats över tid.

I likhet med Burgoon m.fl. (2018) kommer vi att inkludera mått som undersöker 1) huruvida snittinkomsten (för specifika deciler) i kommuner och distrikt är lägre än rikssnittet, 2) huruvida inkomstökningen (minskningen) över tid inom specifika inkomstdeciler är större (mindre) jämfört med andra kommuner och distrikt, och 3) huruvida – och i vilken grad – inkomstskillnaden mellan specifika deciler har ökat (minskat) inom distrikt och kommuner. Vi kommer därmed att mäta effekten av (ökad) ojämlikhet *mellan* kommuner och distrikt, och effekten av ökad ojämlikhet *inom* kommuner och distrikt. På så vis fångar vi på ett tydligt sett den analytiska aspekten av relativ deprivation i vår undersökning, genom att våra mått på ett mer precist sätt än i de flesta andra undersökningar fångar den faktiska erfarenheten av att förlora i inkomst i relation till andra grupper.

5.5 Hypoteser

Baserat på teorier och tidigare forskning ställer vi upp följande hypoteser som ska testas i den empiriska analysen.

H1a: I enlighet med teorier om relativ deprivation förväntar vi oss att det finns en högre röstandel för Sverigedemokraterna i distrikt och kommuner där snittinkomsten (inom specifika deciler) är lägre än rikssnittet.

H1b: I enlighet med teorier om relativ deprivation och socioekonomisk marginalisering förväntar vi oss ett samband mellan relativ ojämlikhet och absolut ojämlikhet och väljarstödet för Sverigedemokraterna. Vi förväntar oss därmed att väljarstödet för Sverigedemokraterna är starkare i socioekonomiskt marginaliserade områden och bland de som befinner sig i det lägre inkomstkiktet.

H1c: I enlighet med teorier om relativ deprivation förväntar vi oss att det finns en högre röstandel för Sverigedemokraterna i distrikt och kommuner där ojämlikheten – dels relativt till andra distrikt och

kommuner inom landet, och dels inom distrikt och kommuner – har ökat över tid.

H2: I enlighet med teorier om socioekonomisk marginalisering förväntar vi oss att det finns en högre röstandel för Sverigedemokraterna i distrikt och kommuner som är socioekonomiskt marginaliserade.

H3a: I enlighet med teorier om etnisk konkurrens och grupphot förväntar vi oss att det finns ett positivt samband mellan röstandelar på Sverigedemokraterna och andel utrikesfödda invånare i distrikt och kommuner.

H3b: Vi förväntar oss ett starkare positivt samband mellan röstandelar på Sverigedemokraterna och andelen utomeuropeiskt födda jämfört med utrikesfödda från Europa och Norden.

H4: Vi förväntar oss att röstandelen för Sverigedemokraterna antar ett kurvlinjärt samband med andelen utomeuropeiskt födda, så att marginaleffekten av en ökad andel utomeuropeiska utrikesfödda varierar beroende av om det är en ökning från en låg eller hög nivå. I enlighet med teorier om etnisk konkurrens förväntar vi oss att effekten är större i områden med en initialt högre andel utomeuropeiska utrikesfödda.

5.6 Metod

Sveriges valsysteem har tre nivåer; nationell, landsting och kommunal. Vi har valt att i denna studie studera röstandelar i riksdagsvalen år 2010 och 2014, då vi i de nationella valen kan undvika skillnader i röstande till följd av lokala politiska sammanhang och därmed uppnå mer robusta resultat. Analysen kommer dock att ske på kommun- och valdistriktsnivå och inkluderar 5 837 valdistrikt och 290 kommuner.⁸ Antalet röstberättigade i valdistrikten varierar mellan 142 och 2 344 individer, med ett snitt på 1 257 röstberättigade per distrikt.

Våra data är hämtade från flera olika nationella register, inklusive Statistiska centralbyrån (SCB), Brottsförebyggande Rådet (BRÅ), Försäkringskassan och Kommun- och landstingsdatabasen. Vi har två huvudsakliga beroendevariabler: en som mäter röstandelen för Sverigedemokraterna på valdistriktsnivå i riksdagsvalet 2014, och en som mäter röstandelar på kommunnivå i riksdagsvalen 2010 respektive 2014. Vår

⁸ I vissa distrikt var informationen rörande inkomster inte tillförlitlig, varför dessa distrikt exkluderades från analysen. Det totala antalet distrikt i analysen var 5 821.

analys inkluderar därmed samtliga valdistrikt och kommuner i Sverige och ett stort antal analysenheter. Vi inkluderar även en alternativ utfallsvariabel som mäter röstandelen för Sverigedemokraterna på valdistriktsnivå och kommunnivå 2014 viktad för andelen europeiskt och utomeuropeiska utrikesfödda, för att på så vis kontrollera för effekten av detta på utfallet i enlighet med H4. Variabeln är konstruerad genom att vi har dividerat röstandelen för SD i ett distrikt/kommun med andelen i ett distrikt/kommun som är födda inom Norden, inklusive Sverige. Därigenom har vi fått fram ett mått på röstandelen för Sverigedemokraterna för specifikt denna kategori inom kommuner och distrikt.

Vår huvudsakliga oberoende variabel består av inkomstdeciler (för individuell disponibel inkomst) på valdistriktsnivå (5 821 observationer) och kommunnivå (290 observationer) för åren 2014, 2010, 2004 och 1994. För att mäta effekten av (ökad) ojämlikhet använder vi ett flertal olika mått. För det första mäter vi effekten av hur inkomsten för decil tre och decil sju – på kommun- respektive distriktsnivå – förhåller sig till rikssnittet för de nämnda decilerna. Detta mått mäter således effekten av att snittinkomsten för dessa deciler på kommun- och distriktsnivå är lägre, alternativt högre, än genomsnittet för riket. För det andra mäter vi effekten av huruvida tillväxten (ökningen) i inkomst över tid (från 1994 till 2014, 2004 till 2014 och 2010 till 2014) för decil tre respektive decil sju inom kommuner och distrikt är högre eller lägre jämfört med andra kommuner och distrikt. Det första av dessa mått mäter således hur den relativa deprivationen *mellan* kommuner och distrikt påverkar väljarstödet för Sverigedemokraterna, medan det andra mäter hur en ökning (eller minskning) i den relativa deprivationen *mellan* kommuner och distrikt påverkar väljarstödet för Sverigedemokraterna.

Därutöver har vi konstruerat ett mått som mäter ökad ojämlikhet *inom* en kommun eller ett distrikt över tid. Detta mått är konstruerat genom att vi jämför ökningen (eller minskningen) för decil tre med ökningen (eller minskningen) för decil sju över tid (från 1994 till 2014, 2004 till 2014 och 2010 till 2014) inom kommuner och distrikt. Vi har valt att konsekvent jämföra decil tre och decil sju av flera skäl. Dels visar tidigare forskning att det inte främst är den ekonomiskt mest utsatta delen av befolkningen som huvudsakligen röstar på högerextrema partier. Den fattigaste delen av befolkningen tenderar istället att oftare avstå

från att rösta, alternativt att rösta på vänsteralternativ (se exempelvis Bornschiefer & Kriesi, 2012; Rovny & Rovny, 2017). Det är därmed rimligare att undersöka hur ojämlikheten inom och mellan ett av de nedre inkomstskikten – men inte det lägsta – påverkar stödet för högerradikala partier. Teorier om relativ deprivation betonar vidare just den *relativa* förändringen, inte bara i förhållande till en individs (förväntade) livsbana och dennes förflutna, utan också i relation till referensgrupper. Vi menar att inkomstdecil sju utgör en rimlig referensgrupp för decil tre (jämfört med exempelvis decil nio eller tio), då dessa står varandra relativt nära, men ändå befinner sig i mitten av endera det lägre eller det högre inkomstskiktet inom samhället. Vi har dock även jämfört resultaten i våra analyser med resultaten för alternativa inkomstdeciler, exempelvis decil två och decil åtta, och resultaten varierar endast marginellt vilket tyder på att våra analyser är robusta.

Det finns ofta inslag av teorier om relativ deprivation integrerat i de teoretiska ramverken om modernisering och ekonomiska förlorare. Relativ deprivation betonar just den *relativa* förändringen i ekonomisk position och/eller status, och jämförelsepunkten är antingen en individs förväntade livsbana, dennes förflutna och/eller referensgruppernas position, resurser eller utveckling (se exempelvis Gurr, 1970). Utifrån det här perspektivet är inte den absoluta ekonomiska utvecklingen nödvändigtvis av störst relevans, utan fokus ligger på hur individer uppfattar sin situation utifrån sina förväntningar och i relation till andra grupper.

För att vidare analysera effekten av socioekonomisk marginalisering inkluderar vi även variabler på valdistriktsnivå och kommunnivå som mäter arbetslöshet, utbildningsnivå, andel med ekonomiskt bistånd och andel arbetare (blue-collar workers). Vi kontrollerar även för alternativa förklaringar kopplade till etnisk konkurrens och grupphot genom att inkludera variabler som mäter andel utrikesfödda uppdelade i tre kategorier: utomeuropeiskt födda, utrikesfödda från Europa och utrikesfödda från Norden. Därutöver inkluderar vi även en kontroll för brottsnivå på kommunnivå, och kontrollerar på så vis även för alternativa förklaringar kopplade till högerradikala partiets retorik om ökad otrygghet till följd av invandring. För att testa H₄ på ett adekvat sätt inkluderas även en variabel som mäter huruvida det finns ett kurvlinjärt samband mellan stödet för Sverigedemokraterna och andelen utomeuropeiskt födda.

Tabell 5.1 Deskriptiv statistik

KOMMUN	År	N	Medeltal	Sd	Min.	Max.
SD röstandel	2014	290	12,59	4,54	5,3	30,0
SD röstandel	2010	290	5,69	2,3	1,7	15,8
SD röstandel exkl. utomeuropeiskt födda	2014	290	14,07	4,87	5,71	30,93
Snittinkomst D3 (i tusen kr)	2014	290	144,975	11,033	107,274	182,559
Snittinkomst D7 (i tusen kr)	2014	290	275,703	31,038	225,42	446,717
Snittinkomst D3 (i tusen kr)	2010	290	128,686	9,375	96,509	161,729
Snittinkomst D7 (i tusen kr)	2010	290	243,732	24,609	202,76	399,507
Andel arbetare	2014	290	46,35	10,44	14,58	68,43
Andel arbetare	2010	290	45,10	9,85	12,87	66,57
Andel högutbildade	2014	290	15,96	6,38	5,5	32,51
Andel högutbildade	2010	290	14,23	5,97	4,91	30,67
Andel arbetslösa	2014	290	3,36	0,95	1,23	6,11
Andel arbetslösa	2010	290	3,89	0,89	1,67	6,74
Andel ekonomiskt bistånd	2014	290	4,37	2,1	0,6	10,3
Andel ekonomiskt bistånd	2010	290	4,66	1,96	0,5	10,9
Andel utomeuropeiskt födda	2014	290	10,45	5,5	1,7	29,0
Andel utomeuropeiskt födda	2010	290	8,99	5,31	1,2	26,4
Andel utrikesfödda Europa	2014	290	2,98	1,52	0,44	6,81
Andel utrikesfödda Europa	2010	290	2,69	1,44	0,43	6,24
Andel utrikesfödda Norden	2014	290	2,55	1,81	0,82	36,3
Andel utrikesfödda Norden	2010	290	2,79	1,92	0,79	37,18

DISTRIKT

SD röstandel	2014	5,821	13,08	5,68	0,57	36,89
SD röstandel exkl. utomeuropeiskt födda	2014	5,821	14,58	6,2	1,14	40,72
Snittinkomst D3 (i tusen kr)	2014	5,821	151,636	26,07	71,192	304,843
Snittinkomst D7 (i tusen kr)	2014	5,821	280,587	56,673	141,075	602,684
Andel arbetare	2014	5,821	43,27	17,12	3,52	67,55
Andel högutbildade	2014	5,821	25,20	13,26	5,36	78,34
Andel arbetslösa	2014	5,821	3,34	2,11	0,00	18,79
Andel ekonomiskt bistånd	2014	5,821	2,97	3,91	0,00	40,85
Andel utomeuropeiskt födda	2014	5,821	9,83	10,76	0,00	66,01
Andel utrikesfödda Europa	2014	5,821	3,21	2,17	0,00	26,86
Andel utrikesfödda Norden	2014	5,821	2,56	2,06	0,00	46,31

Källa: Statistiska centralbyrån, Brottsförebyggande Rådet, Försäkringskassan och Kommun- och landstingsdatabasen samt egna beräkningar.

Vår analytiska metod är OLS-regression. Analysen kommer att utföras i tre steg. I det första steget undersöker vi endast effekten av ojämlikhet/relativ deprivation. I det andra steget inkluderas mått på socioekonomisk marginalisering och i det tredje steget inkluderas även mått på etnisk konkurrens och grupphot. Vi testar således hypoteser baserade på samtliga dessa teorier, samtidigt som vi också kontrollerar effekten av de olika måtten för varandra, med avsikten att på ett robust vis testa effekten av relativ deprivation och ojämlikhet även under kontroll för alternativa förklaringar.

I tabell 5.1 ovan redovisas deskriptiv statistik för våra data.

5.7 Resultat

Resultaten från analysen presenteras stegvis i olika modeller för att tydliggöra testerna av våra olika hypoteser. I tabell 5.2 undersöks huruvida väljarstödet för Sverigedemokraterna är högre (eller lägre) i kommuner (riksdagsvalet 2014 och 2010) och distrikt (riksdagsvalet 2014) där snittinkomsten för inkomstdecil tre och inkomstdecil sju är lägre än riksnittet (H1a och H1b), samt hur detta samband påverkas av (1) graden av socioekonomisk marginalisering (H2) och (2) graden av invandring (H3a och H3b). Här undersöks även huruvida det finns ett kurvlinjärt samband mellan andelen utomeuropeiskt födda och väljarstödet för Sverigedemokraterna (H4). I tabell 5.3 redovisas resultat för analyser med vår alternativa utfallsvariabel, vilken är viktad för andelen utomeuropeiskt och europeiskt födda invånare och således testar huruvida resultaten skiljer sig åt när vi kontrollerar bort effekten av hur dessa grupper röstar. I tabell 5.4 undersöks huruvida väljarstödet för Sverigedemokraterna är högre (eller lägre) i kommuner och distrikt där ökningen (minskningen) i inkomst inom inkomstdecil tre respektive sju är lägre (högre) jämfört med andra kommuner (H1c). Här testas således huruvida ökad ojämlikhet *mellan* kommuner och distrikt påverkar väljarstödet för Sverigedemokraterna. I tabell 5.5 undersöks huruvida väljarstödet för Sverigedemokraterna är högre (eller lägre) i kommuner och distrikt där skillnaden i inkomst mellan inkomstdecil tre och inkomstdecil sju har ökat över tid (H1c). I denna analys undersöks därmed huruvida ökad ojämlikhet *inom* kommuner och distrikt påverkar stödet för Sverigedemokraterna.

Resultaten i tabell 5.2 presenteras i fyra olika modeller. I den första

modellen undersöks effekten av ojämlikhet (mätt som snittinkomst för inkomstdecil tre respektive sju jämfört med snittinkomsten för respektive decil i riket) enskilt. Vi förväntar oss här en negativ effekt om det är så att en snittinkomst lägre än den för riket har ett samband med högre väljarstöd för Sverigedemokraterna. I modell 2 införs ytterligare kontroller för socioekonomisk marginalisering, och i modell 3 och 4 för etnisk konkurrens/grupphot. Resultaten i modell 1 visar att det finns ett förväntat negativt samband för inkomstdecil sju både på kommun- och distriktsnivå för valen 2014 och 2010, vilket indikerar att i kommuner och distrikt där snittinkomsten för inkomstdecil sju är lägre än rikssnittet röstar en större andel på Sverigedemokraterna. För inkomstdecil tre är sambandet dock positivt (eller icke-signifikant), vilket indikerar att i kommuner och distrikt där snittinkomsten för decil tre är högre än rikssnittet är väljarstödet för Sverigedemokraterna högre. Dessa initiala analyser är därmed delvis tvetydiga. Å ena sidan tycks ojämlikhet ha den förväntade betydelsen för stödet för SD, men endast för de relativt privilegierade inkomstskikten. Utifrån antaganden i teorier om relativ deprivation vore det dock rimligt att anta att detta samband även skulle framträda – och möjligen även vara starkare – för inkomstdecil tre, vilket inte är fallet. Vi får därmed inte ett entydigt stöd för H1a, och heller inte för H1b.

I modell 2 i tabell 5.2 – där vi kontrollerar för ytterligare faktorer kopplade till socioekonomisk marginalisering – ser vi att resultaten i viss mån ändras. Vi kan här observera att under kontroll för andel arbetare, andel högutbildade, andel arbetslösa och andelen med ekonomiskt bistånd – vilka utgör ytterligare mått på socioekonomisk marginalisering, utöver ojämlikhet i inkomst – indikerar resultaten att väljarstödet för Sverigedemokraterna är högre i distrikt och kommuner där snittinkomsten för decil tre är lägre än rikssnittet (om än endast i valet 2010 för kommuner). Vi kan vidare observera att väljarstödet för Sverigedemokraterna – under kontroll för nämnda faktorer – är lägre i kommuner (2014 och 2010) där snittinkomsten för decil sju är lägre än rikssnittet, medan det i distrikten inte finns någon signifikant skillnad för denna decil. Samtidigt kan vi observera att resultaten för övriga socioekonomiska variabler delvis också varierar över tid och beroende av analysenhet.

Det generella mönstret visar att i kommuner och distrikt där ande-

len högutbildade är hög är väljarstödet för Sverigedemokraterna lägre, i enlighet med våra förväntningar. För andel arbetare och andel arbetslösa återfinns dock en negativ (eller icke-signifikant) effekt på kommunnivå, vilket indikerar att ju mindre andel arbetare som bor i en kommun och ju lägre arbetslösheten är desto högre är stödet för Sverigedemokraterna (alternativt att andelen arbetare och/eller graden av arbetslöshet inte påverkar stödet för SD). Detta resultat går således emot teorier om socioekonomisk marginalisering. På valdistriktsnivå är istället sambandet mellan arbetslöshet och stödet för Sverigedemokraterna i linje med teorier om socioekonomisk marginalisering. Sambandet mellan andelen med ekonomiskt bistånd är positivt i enlighet med förväntningarna på kommunnivå 2010, men icke-signifikant eller negativt på kommun- och valdistriktsnivå 2014. Sammantaget kan därmed sägas att stödet för teorier om socioekonomisk marginalisering (H2) är tvetydigt i dessa modeller, framför allt på kommunnivå. Stödet för teorier om relativ deprivation är också delvis tvetydigt då resultaten varierar över tid och mellan geografiska analysenheter. På valdistriktsnivå 2014 och kommunnivå 2010 indikerar resultaten att det finns en effekt av lägre inkomst än rikssnittet inom decil tre i kommuner och valdistrikt som i övrigt *inte* är (i någon mån) socioekonomiskt marginaliserade (låg andel högutbildade, hög andel arbetare, hög andel arbetslösa och hög andel bidragstagare). Dessa resultat går således emot H1b. Analyser där måtten för ojämlikhet är exkluderade (ej presenterade här) visar på snarlika effekter för övriga variabler, vilket indikerar att dessa resultat är robusta. Istället indikerar resultaten att den initialt negativa effekten av lägre inkomst än rikssnittet för decil sju – som återfanns i modell 1 – i viss mån kan förklaras av graden av socioekonomisk marginalisering i övrigt, då denna effekt nu istället är positiv. På kommunnivå 2014 återfinns dock ingen effekt för ojämlikhet i enlighet med förväntningarna, utan resultaten indikerar att stödet för Sverigedemokraterna – tvärtemot våra hypoteser – är svagare i kommuner där inkomsten för denna decil är lägre än snittet.

I modell 3 i tabell 5.2 – där vi kontrollerar även för andelen utrikesfödda – kan vi observera att resultaten är något mer konsekventa, och att det i samtliga modeller finns ett förväntat negativt samband mellan snittinkomst för inkomstdecil tre och väljarstödet för Sverigedemokraterna. Effekten är dock relativt svag på valdistriktsnivå. Även

här visar ytterligare kontrollanalyser (ej presenterade) att effekten av övriga variabler inte påverkas i någon större utsträckning av huruvida vi kontrollerar för snittinkomst, vilket återigen indikerar att det främst är i områden som inte i övrigt är socioekonomiskt marginaliserade, eller där andelen utrikesfödda är hög, som effekten av lägre snittinkomst än rikssnittet för decil tre återfinns.

Samtidigt visar resultaten – tvärtemot våra hypoteser (H3a och H3b), men i linje med tidigare forskning (Rydgren & Ruth, 2013; Rydgren & Tyrberg, 2016) – att väljarstödet för Sverigedemokraterna är lägre i kommuner och distrikt där andelen utomeuropeiskt födda är hög, men högre i kommuner och distrikt där andelen födda i Europa är hög. I modell 4 testar vi så slutligen om det finns en mättnadseffekt av andelen utomeuropeiskt födda. Resultaten visar att det finns ett kurvlinjärt samband mellan stödet för Sverigedemokraterna och andelen utomeuropeiska utrikesfödda både på valdistrikts- och kommunnivå, där det negativa resultatet tyder på att det finns en mättnadseffekt gällande väljarstödet för Sverigedemokraterna beroende av andelen utrikesfödda. Vi finner, i likhet med Rink m.fl. (2009), en initial ökning i väljarstödet för Sverigedemokraterna i samband med en ökning av andelen utomeuropeiska utrikesfödda, både i distrikt och kommuner. Resultaten tyder dock på att ökningen i väljarstöd avtar i och med att andelen utomeuropeiska utrikesfödda ökar, vilket går emot H4.

För att undersöka om dessa resultat drivs av att utomeuropeiska utrikesfödda röstar på Sverigedemokraterna i lägre utsträckning testar vi även för skillnaden i resultat med en utfallsvariabel som är viktad för andelen europeiskt och utomeuropeiskt födda, vilken mäter röstandelar bland inrikesfödda och födda i Norden. Resultaten för den viktade variabeln – vilka presenteras i tabell 5.3 – är snarlika resultaten i tabell 5.2 och resultaten i modellen som mäter det kurvlinjära sambandet i tabell 5.2, vilket indikerar att våra resultat är robusta i förhållande till denna faktor. Sammantaget kan således sägas att resultaten indikerar att andelen utomeuropeiska utrikesfödda har en viss påverkan på väljarstödet för Sverigedemokraterna i enlighet med teorier om etnisk konkurrens och grupphot (H3a och H3b), men däremot finner vi inte stöd för hypotesen att effekten är större i områden med en initialt högre andel utomeuropeiska utrikesfödda (H4). Snarare tycks det finnas en initial effekt av

Tabell 5.2 Välarstödet för Sverigedemokraterna

	KOMMUN 2014		KOMMUN 2010				DISTRIKT 2014				
	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 4
Decil 3 (% av rikssnittet)	0,117*** (0,013)	0,320*** (0,015)	-0,171*** (0,016)	-0,177*** (0,015)	-0,006 (0,006)	-0,179*** (0,007)	-0,065*** (0,009)	0,044*** (0,008)	-0,034*** (0,007)	-0,021** (0,007)	-0,032*** (0,007)
Decil 7 (% av rikssnittet)	-0,282*** (0,009)	0,147*** (0,011)	0,060*** (0,012)	0,054*** (0,011)	-0,094*** (0,005)	0,110*** (0,007)	0,017* (0,008)	-0,140*** (0,007)	0,012 (0,006)	-0,005 (0,006)	0,009 (0,006)
% arbetare	-0,083*** (0,016)	-0,046** (0,015)	-0,071*** (0,014)	-0,071*** (0,014)	-0,017*** (0,003)	-0,017*** (0,003)	-0,019*** (0,003)	0,166*** (0,008)	0,101*** (0,008)	0,112*** (0,008)	0,112*** (0,008)
% hög utbildning	-0,687*** (0,022)	-0,557*** (0,023)	-0,613*** (0,021)	-0,613*** (0,021)	-0,266*** (0,007)	-0,266*** (0,007)	-0,241*** (0,008)	-0,184*** (0,008)	-0,202*** (0,008)	-0,211*** (0,008)	-0,211*** (0,008)
% arbetslösa	-0,161* (0,076)	0,281** (0,089)	0,484*** (0,081)	0,484*** (0,081)	0,038 (0,043)	0,038 (0,043)	0,003 (0,041)	0,087 (0,050)	0,338*** (0,051)	0,335*** (0,051)	0,335*** (0,050)
% ekonomiskt bistånd	0,033 (0,035)	0,408*** (0,036)	0,369*** (0,034)	0,369*** (0,034)	0,099*** (0,019)	0,099*** (0,019)	0,259*** (0,021)	-0,206*** (0,025)	0,101*** (0,027)	0,112*** (0,026)	0,112*** (0,026)
% utomeuropeiskt födda	-0,366*** (0,017)	0,256*** (0,033)	0,256*** (0,033)	0,256*** (0,033)	-0,162*** (0,009)	-0,162*** (0,009)	-0,162*** (0,009)	-0,254*** (0,011)	-0,085*** (0,018)	-0,085*** (0,018)	-0,085*** (0,018)
% utrikesfödda Europa	1,232*** (0,045)	1,409*** (0,045)	1,409*** (0,044)	1,409*** (0,044)	0,927*** (0,030)	0,927*** (0,030)	0,927*** (0,030)	0,561*** (0,032)	0,561*** (0,032)	0,500*** (0,032)	0,500*** (0,032)
% utrikesfödda Norden	-0,161*** (0,023)	-0,127*** (0,022)	-0,127*** (0,022)	-0,127*** (0,022)	-0,208*** (0,016)	-0,208*** (0,016)	-0,208*** (0,016)	0,046 (0,026)	0,046 (0,026)	0,002 (0,026)	0,002 (0,026)
Brottsnivå	-0,000 (0,000)	-0,000 (0,000)	-0,000 (0,000)	-0,000 (0,000)	0,000 (0,000)	0,000 (0,000)	0,000 (0,000)	0,000 (0,000)	0,000 (0,000)	0,000 (0,000)	0,000 (0,000)
% utomeuropeiskt födda square	0,334 290	0,593 290	0,653 290	0,683 290	0,183 290	0,342 290	0,447 290	0,154 5,821	0,479 5,821	0,532 5,821	0,542 5,821

Källa: Egna beräkningar. Signifikansnivåer: ***p < 0,001, **p < 0,01, *p < 0,05.

Tabell 5.3 SDs röstandel bland födda i Sverige och Norden. Riksdagsvalet 2014

	KOMMUN			DISTRIKT		
	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 1	Modell 2	Modell 3
Decil 3 (% av rikssnittet)	0,018	-0,362***	-0,197***	-0,012	-0,041***	-0,008
Decil 7 (% av rikssnittet)	-0,246***	0,186***	0,065***	-0,143***	0,020**	-0,009
% arbetare		-0,093***	-0,075***		0,125***	0,112***
% hög utbildning		-0,719***	-0,661***		-0,206***	-0,215***
% arbetslösa		0,331***	0,267**		0,452***	0,456***
% ekonomiskt bistånd		0,158***	-0,075***		0,014	0,218***
% utomeuropeiskt födda			-0,257***			-0,132***
% utrikesfödda Europa			1,333***			0,619***
% utrikesfödda Norden			-0,178***			0,072*
R2	0,339	0,595	0,652	0,259	0,482	0,51
Total n	290	290	290	5,821	5,821	5,821

Källa: Egna beräkningar. Signifikansnivåer: ***p < .001, **p < .01, *p < .05.

andelen utomeuropeiskt födda, i kombination med en mätnadseffekt. Över lag går dessa resultat därmed mer i linje med kontaktteorin än med teorier om etnisk konkurrens/grupphot.

I tabell 5.4 presenteras resultaten för analyser som mäter huruvida ökad ojämlikhet över tid (1994–2014, 2004–2014 respektive 2010–2014) inom decil tre och decil sju *mellan* kommuner och distrikt påverkar väljarstödet för Sverigedemokraterna. Resultaten är, återigen, något tvetydiga, och de varierar i viss mån mellan såväl vilka tidpunkter som jämförs som mellan geografiska analysnivåer. Det mest utmärkande resultatet är att vi kan observera att väljarstödet för Sverigedemokraterna på kommunnivå konsekvent (för samtliga år och i samtliga modeller) är högre i kommuner där ökningen i inkomst för inkomstdecil sju är lägre än rikssnittet. Detta resultat går således i linje med teorier om relativ deprivation, och ger visst stöd för H1c. Samtidigt ser vi att det förväntade sambandet för inkomstdecil tre – att stödet för Sverigedemokraterna är högre i kommuner där ökningen i inkomst för decil tre är lägre jämfört med rikssnittet – endast återfinns mellan åren 2010 och 2014, och då endast under kontroll även för övriga indikatorer på socioekonomisk

Tabell 5.4 SDs röstandel riksdagsvalet 2014: ojämlikhet mellan kommuner och distrikt

ÅR	KOMMUN			DISTRIKT		
	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 1	Modell 2	Modell 3
1994–2014						
Decil 3 (% ökning)	0,227***	0,052**	0,049*	0,077***	-0,014**	-0,015**
Decil 7 (% ökning)	-0,402***	-0,079***	-0,061**	-0,126***	0,010*	-0,002
% arbetare		0,034	0,036*		0,172***	0,110***
% hög utbildning		-0,386***	-0,388***		-0,189***	-0,207***
% arbetslösa		0,573***	0,550***		0,150**	0,378***
% ekonomiskt bistånd		0,075	0,539***		-0,198***	0,097***
% utomeuropeiskt födda			-0,395***			-0,256***
% utrikesfödda Europa			1,410***			0,569***
% utrikesfödda Norden			-0,118**			0,022
R2	0,258	0,363	0,417	0,082	0,475	0,528
2004–2014						
Decil 3 (% ökning)	0,157***	-0,020	-0,043	-0,021*	-0,033***	-0,030***
Decil 7 (% ökning)	-0,652***	-0,134***	-0,116***	-0,112***	0,006	-0,003
% arbetare		0,004	-0,009		0,172***	0,105***
% hög utbildning		-0,436***	-0,422***		-0,179***	-0,206***
% arbetslösa		0,320**	0,407**		0,126**	0,374***
% ekonomiskt bistånd		0,039	0,489***		-0,212***	0,088**
% utomeuropeiskt födda			-0,433***			-0,252***
% utrikesfödda Europa			1,403***			0,563***
% utrikesfödda Norden			-0,136***			0,027
R2	0,255	0,365	0,421	0,075	0,479	0,531
2010–2014						
Decil 3 (% ökning)	-0,080	0,161*	-0,128*	0,011	0,027**	0,030**
Decil 7 (% ökning)	-1,764***	-0,890***	-0,581***	-0,396***	-0,129***	-0,113***
% arbetare		-0,012	0,007		0,166***	0,104***
% hög utbildning		-0,391***	-0,364***		-0,180***	-0,209***
% arbetslösa		0,324**	0,275*		0,151**	0,378***
% ekonomiskt bistånd		0,029	0,510***		-0,189***	0,109***
% utomeuropeiskt födda			-0,388***			-0,243***
% utrikesfödda Europa			1,373***			0,573***
% utrikesfödda Norden			-0,083*			0,046
R2	0,295	0,384	0,432	0,082	0,484	0,534
Total n	290	290	290	5,821	5,821	5,821

Källa: Egna beräkningar. Signifikansnivåer: ***p < .001, **p < .01, *p < .05.

marginalisering (modell 2) och andel utrikesfödda (modell 3). I kommuner där inkomstökningen för inkomstdecil tre är lägre jämfört med andra kommuner mellan åren 1994 till 2014 respektive 2004 till 2014 är däremot väljarstödet för Sverigedemokraterna lägre än i andra kommuner, alternativt så finns ingen signifikant skillnad gentemot andra kommuner. Således finner vi överlag ett svagt stöd för vår hypotes att väljarstödet för Sverigedemokraterna är högre i kommuner där ökningen i inkomst har varit lägre jämfört med andra kommuner, för de som har en lägre inkomst (H1b).

På valdistriktsnivå finns ett tydligare stöd för hypotesen att väljarstödet för Sverigedemokraterna är högre i distrikt där ökningen i inkomst över tid för inkomstdecil tre har varit lägre än i övriga distrikt (H1c). Vi kan i tabell 5.4 observera att det förväntade negativa sambandet – i enlighet med hypotesen – här återfinns för de flesta modeller för åren 1994 till 2014 och 2004 till 2014. Dock indikerar resultaten, i kontrast till kommunnivån, att de distrikt som upplevt ökad ojämlikhet gentemot andra distrikt mellan åren 2010 och 2014 inom inkomstdecil tre inte har ett högre väljarstöd för Sverigedemokraterna. För dessa år kan vi istället observera att i de distrikt där inkomstökningen för decil sju har varit lägre jämfört med övriga distrikt så är väljarstödet för Sverigedemokraterna högre.

De skilda resultaten för kommun- och distriktsnivån indikerar således i huvudsak två saker: 1) det finns inga konsekventa samband mellan ökad ojämlikhet mellan kommuner och distrikt för vare sig inkomstdecil tre eller sju, och 2) effekten av ökad ojämlikhet mellan kommuner och distrikt skiljer sig åt på de olika analysnivåerna. Sammantaget indikerar resultaten att det finns ett visst samband, i enlighet med förväntningarna, mellan ökad ojämlikhet över tid mellan kommuner och distrikt, men då detta samband varierar mycket mellan såväl år som enhet framstår det som vagt och tvetydigt. Resultaten indikerar vidare att den ökade ojämlikheten inom inkomstdecil sju generellt har större effekt jämfört med densamma inom inkomstdecil tre, vilket är något oväntat, framför allt med utgångspunkt i teorier om socioekonomisk marginalisering.

I tabell 5.5 redovisas resultaten för effekten av ökad ojämlikhet över tid (1994–2014, 2004–2014 respektive 2010–2014) inom kommuner och distrikt. Resultaten visar att på kommunnivå återfinns inte det förvän-

Tabell 5.5 SDs röstandel riksdagsvalet 2014: ojämlikhet inom kommuner och distrikt

ÅR	KOMMUN			DISTRIKT		
	Modell 1	Modell 2	Modell 3	Modell 1	Modell 2	Modell 3
1994–2014						
% ökning D7–D3	-0,334***	-0,070***	-0,069***	-0,098***	0,013**	0,008
% arbetare		0,027**	0,011		0,171***	0,106***
% hög utbildning		-0,399***	-0,423***		-0,192***	-0,218***
% arbetslösa		0,662***	0,500***		0,159**	0,401***
% ekonomiskt bistånd		0,114***	0,515***		-0,195***	0,104***
% utomeuropeiskt födda			-0,325***			-0,246***
% utrikesfödda Europa			1,298***			0,569***
% utrikesfödda Norden			-0,093***			0,031
R2	0,306	0,563	0,636	0,05	0,475	0,526
2004–2014						
% ökning D7–D3	-0,612***	-0,125***	-0,104***	-0,013	0,024**	0,018**
% arbetare		0,02	0,005		0,170***	0,104***
% hög utbildning		-0,437***	-0,451***		-0,189***	-0,217***
% arbetslösa		0,641***	0,545***		0,161**	0,405***
% ekonomiskt bistånd		0,127***	0,536***		-0,197***	0,103***
% utomeuropeiskt födda			-0,353***			-0,248***
% utrikesfödda Europa			1,292***			0,566***
% utrikesfödda Norden			-0,102***			0,034
R2	0,17	0,561	0,635	0,0	0,477	0,529
2010–2014						
% ökning D7–D3	-1,150***	-0,415***	-0,153***	-0,062***	-0,040***	-0,041***
% arbetare		0,008	0,009		0,167***	0,102***
% hög utbildning		-0,473***	-0,466***		-0,189***	-0,217***
% arbetslösa		0,502***	0,453***		0,179***	0,413***
% ekonomiskt bistånd		0,084**	0,504***		-0,199***	0,106***
% utomeuropeiskt födda			-0,348***			-0,249***
% utrikesfödda Europa			1,252***			0,573***
% utrikesfödda Norden			-0,119***			0,043
R2	0,095	0,569	0,634	0,003	0,479	0,531
Total n	290	290	290	5,821	5,821	5,821

Källa: Egna beräkningar. Signifikansnivåer: ***p < .001, **p < .01, *p < .05.

tade sambandet – att väljarstödet för Sverigedemokraterna är högre i kommuner där inkomstskillnaden mellan decil tre och decil sju har ökat mest (eller minskat minst) – för några år, eller i några modeller. Istället kan vi observera att i kommuner där inkomstskillnaden mellan decil tre och decil sju har ökat mest (eller minskat minst) är väljarstödet för Sverigedemokraterna signifikant lägre jämfört med kommuner där inkomstskillnaden mellan decil tre och sju har ökat mindre (eller minskat). Detta resultat går därmed emot våra förväntningar enligt H_{1c} .

På valdistriktsnivå är resultaten dock annorlunda. Här kan vi observera att i distrikt där inkomstskillnaden mellan decil tre och decil sju har ökat mer än i andra distrikt mellan åren 1994 till 2014 respektive 2004 till 2014 är väljarstödet för Sverigedemokraterna högre än i distrikt där inkomstskillnaden har ökat mindre, i modell 2 och modell 3 (det vill säga, i de modeller där kontroller för övrig socioekonomisk marginalisering och andel utrikesfödda är inkluderade). Effekten är visserligen endast signifikant – och relativt svag – i modell 2 för åren 1994 till 2014, men ett (svagt) positivt, om än icke-signifikant samband återfinns även i modell 3. Inte heller på valdistriktsnivå har dock den ökade ojämlikheten mellan decil tre och decil sju mellan åren 2010 och 2014 den förväntade effekten.

Resultaten går därmed emot vår hypotes på kommunnivå, men på valdistriktsnivå finner vi mer stöd för hypotesen att väljarstödet är högre i distrikt där ojämlikheten mellan decil tre och sju har ökat över tid (H_{1c}). Sammantaget kan därmed sägas att resultaten indikerar att effekten av ökad ojämlikhet – såväl mellan som inom kommuner och distrikt – skiljer sig åt i viss mån beroende på vilken analysenhet vi studerar. Den långsiktiga ökningen av ojämlikhet inom valdistrikt har ett visst samband med högre väljarstöd för Sverigedemokraterna, men inte den kortsiktiga. På kommunnivå finns inget samband alls mellan ökad ojämlikhet inom kommuner och väljarstödet för Sverigedemokraterna.

5.8 Sammanfattning

Samtidigt som vi har sett ett ökat stöd för högerextrema partier i Västeuropa har vi även kunnat observera en ökad ekonomisk ojämlikhet inom länder (Mudde, 2013; Piketty, 2015). Ekonomisk utsatthet och relativ deprivation har också länge varit i fokus för forskningen om högerr-

dikala partiers framgångar. De flesta studier mäter dock endast ekonomisk utsatthet i absoluta termer, och missar därmed att göra en distinkt analytisk åtskillnad mellan absolut deprivation och relativ deprivation. Syftet med den här studien är att bidra med en analys som på ett mer adekvat vis mäter effekten av relativ deprivation, och att därigenom bidra med ökad kunskap om hur denna mekanism påverkar stödet för högerradikala partier. Detta görs genom att undersöka huruvida (ökad) ojämlikhet i inkomst *mellan* och *inom* valdistrikt och kommuner (5 821 respektive 290 observationer) påverkar väljarstödet för Sverigedemokraterna i riksdagsvalen i Sverige 2014 och 2010.

Resultaten ger på ett generellt plan visst empiriskt stöd för teorier om relativ deprivation. Detta stöd är dock relativt svagt, då resultaten varierar dels mellan analysenheter (kommun respektive distrikt) och dels över tid. Vi finner dock ett visst stöd för att kommuner och distrikt där snittinkomsten för inkomstdecil tre är lägre än rikssnittet har ett högre väljarstöd för Sverigedemokraterna, men endast i kommuner och distrikt som i övrigt inte är socioekonomiskt marginaliserade (i termer av exempelvis hög arbetslöshet och hög andel med ekonomiskt bistånd). Resultaten för effekten av ökad ojämlikhet *mellan* kommuner och distrikt är tvetydiga. På kommunnivå finner vi att väljarstödet för Sverigedemokraterna är högre i kommuner där ökningen i inkomst för decil sju är lägre än rikssnittet, samtidigt som väljarstödet för Sverigedemokraterna är lägre i kommuner där inkomstökningen (mellan 1994 och 2014 samt 2004 och 2014) för decil tre är lägre än rikssnittet. På valdistriktsnivå finner vi dock att väljarstödet för Sverigedemokraterna är högre i distrikt där inkomstökningen (över lång tid) för decil tre är lägre än rikssnittet. Resultaten visar vidare att effekten av ökad ojämlikhet *inom* kommuner är motsatt den förväntade. Väljarstödet för Sverigedemokraterna är signifikant lägre i kommuner där inkomstskillnaden mellan decil tre och sju har ökat över tid. Även här finner vi dock starkare stöd för våra hypoteser på valdistriktsnivån. I de valdistrikt där inkomstskillnaden mellan decil tre och sju har ökat mest mellan åren 1994 och 2014 respektive 2004 och 2014 är väljarstödet för Sverigedemokraterna högre.

Sammantaget kan därmed sägas att det tycks vara så att effekten av (ökad) ojämlikhet – såväl mellan som inom olika regioner – skiljer

sig åt mellan kommuner och valdistrikt, och att det empiriska stödet för effekten av (ökad) ojämlikhet är starkare på valdistriktsnivå än på kommunnivå. Detta resultat kan hänga samman med att valdistrikt är socioekonomiskt mer homogena (och segregerade) områden, och att denna analysenhet därmed fångar tydligare polariseringar. Medan vissa valdistrikt i Sverige är betydligt mer ekonomiskt utsatta än andra som en följd av (ekonomiskt betingad) boendesegregering, är skillnaderna mellan kommuner på ett generellt plan mindre. Skillnaderna har därmed generellt även ökat mer över tid mellan valdistrikt jämfört med mellan kommuner. Denna enhet fångar därmed upp tydligare skillnader, vilket troligtvis avspeglas i resultaten. Våra resultat visar vidare att det inte nödvändigtvis är bland de mer ekonomiskt utsatta grupperna (eller områdena) som effekten av (ökad) ojämlikhet är mest framträdande. Våra resultat är därmed betydligt mer tvetydiga jämfört med tidigare forskning (se Burgoon m.fl., 2018).

Vidare finner vi att stödet för Sverigedemokraterna är lägre i kommuner och distrikt där andelen utomeuropeiskt födda är högre. Vi finner en initial ökning i väljarstödet för Sverigedemokraterna i samband med en ökning av andelen utomeuropeiskt födda, men denna effekt avtar när andelen utomeuropeiskt födda ökar vilket tyder på en mättnadseffekt. Detta resultat – som går i linje med Rink m.fl. (2009) men i kontrast till Rydgren och Tyrberg (2016) – ger därmed ett större stöd för kontaktteorin jämfört med teorier om etnisk konkurrens och grupphot.

5.9 Avslutande diskussion

De mått som har använts i denna studie fångar viktiga aspekter kopplade till relativ deprivation och socioekonomisk marginalisering, och mäter därmed effekten av (ökad) ojämlikhet på väljarstödet för Sverigedemokraterna på ett bättre sätt än många tidigare studier. Vi mäter dels effekten av (ökad) skillnad i inkomst för specifika inkomstdeciler *mellan* kommuner och valdistrikt och dels av skillnad i inkomst för specifika inkomstdeciler över tid *inom* kommuner och distrikt. Därmed fångar vi dynamiska aspekter kopplade till förändring över tid inom grupper (deciler), men också mellan grupper (deciler), vilket få studier tidigare har gjort (jämför Burgoon m.fl., 2018). Våra data innehåller också förhållandevis många analysenheter jämfört med liknande studier (Burgoon

m.fl., 2018), vilket gör analysen mer robust. Möjligheten att jämföra resultat mellan olika analytiska nivåer (kommuner och distrikt) bidrar dessutom till ökade möjligheter att på ett mer adekvat vis avgöra hur effekten av ojämlikhet (eventuellt) framträder.

En brist i vår undersökning är dock att vi inte har haft möjlighet att kontrollera för upplevd ekonomisk utsatthet, utan endast faktiska ekonomiska förhållanden. Individer kan uppleva sig som utsatta, och som "förlorare" relativt andra grupper, även om så inte är fallet i praktiken. Även denna upplevelse kan påverka stödet för högerradikala partier. Burgoon m.fl. (2018) finner, som nämnts, i sin studie att effekten av upplevd utsatthet är större än effekten av faktisk utsatthet. Vi har i vår studie heller inte jämfört förändringar i inkomster (och ojämlikhet) på ett bredare plan, utan begränsat oss till inkomstdecilerna tre och sju. Även om det finns goda teoretiska grunder för att jämföra just dessa deciler (vilka redogjorts för tidigare) – och trots att jämförelser mellan andra deciler genererade liknande resultat – så innebär denna avgränsning att våra möjligheter att uttala oss om betydelsen av (ökad) ojämlikhet för väljarstödet för Sverigedemokraterna på ett generellt plan delvis begränsas.

Referenslista

- Aichholzer, J., Kritzinger, S., Wagner, M., & Zeglovits, E. (2014). How has Radical Right Support Transformed established Political Conflicts? The Case of Austria. *West European Politics*, 37(1), 113–137.
- Alderson, A.S. och Nielsen, F. (2002). Globalization and the Great U-Turn: Income Inequality Trends in 16 OECD Countries. *American Journal of Sociology*, 107(5), 1244–1299.
- Allport, G.W. (1954). *The Nature of Prejudice*. Reading, MA: Addison-Wesley.
- Arendt, H. (1951). *The origins of totalitarianism*. New York: Harcourt Brace.
- Arzheimer, K. (2018). Explaining the electoral support of the radical right. In Rydgren, J. Ed. *The Oxford Handbook of the Radical Right*. New York: Oxford University Press.
- Arzheimer, K. (2009). Contextual Factors and the Extreme Right Vote in Western Europe, 1980–2002. *American Journal of Political Science*, 53(2), 259–275.
- Arzheimer, K. & Carter, E. (2006). Political opportunity structures and right-wing extremist party success. *European Journal of Political Research*, 45(3), 391–418.
- Beck, U. (2000). *Risksamhället: på väg mot en annan modernitet*. Göteborg: Diadalos.
- Betz, H.G. (1994). *Radical Right-Wing Populism in Western Europe*. London: McMillan.
- Biggs, M., & Knauss, S. (2012). Explaining Membership in the British National Party: A Multilevel Analysis of Contact and Threat. *European Sociological Review*, 28(5), 633–646.
- Björklund, T. (2007). Unemployment and the radical Right in Scandinavia: Beneficial or Non-Beneficial for Electoral Support? *Comparative European Politics*, 5, 245–263.
- Blumer, H. (1958). Race prejudice as a sense of group position. *Pacific Sociological Review*, 1(1), 3–7
- Bornschieer, S., & Kriesi, H. (2012). The populist right, the working class,

- and the changing face of class politics. In J. Rydgren (red.), 2012, s. 10–30. *Class politics and the radical right*. London: Routledge.
- Brubaker, R. (2017). Between nationalism and civilizationism: the European populist moment in comparative perspective. *Ethnic and Racial Studies*, 40(8), 1191–1226.
- Burgoon, B., van Noort, S., Rooduijn, M., & Underhill, G. (2018). Radical Right Populism and the Role of Positional Deprivation and Inequality. *LIS Working Paper Series*, No. 733.
- Canovan, M. (1999). Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy. *Political Studies*, 40(7), 2–16
- Coffé, H. (2012). Gender, class, and radical right voting. In J. Rydgren (red.), 2012, s. 138–155. *Class politics and the radical right*. London: Routledge.
- Coffé, H., Heyndels, B., och Vermeir, J. (2007). Fertile grounds for extreme right-wing parties: explaining the Vlaam Blok's electoral success. *Electoral Studies*, 26(1), 142–155
- Cole, A. (2005). Old right or new right? The ideological positioning of parties on the far right. *European Journal of Political Research*, 44(2), 203–230.
- Dehdari, S. (2017). Economic Distress and Support for Far-right Parties – Evidence from Sweden. Stockholm: Institute for International Economic Studies, Stockholm University.
- Domeij, D. och Flodén, M. (2010). Inequality trends in Sweden 1978–2004. *Review of Economic Dynamics*, 13(1): 179–208
- Emmenegger, P., Palier, B., & Seeleib-Kaiser, M. (2012). *The Age of Dualization: The Changing Face of Inequality in Deindustrializing Societies*. OUP USA
- Fontana, M.C., Sidler, A., & Hardmeier, S. (2006). The 'New Right' Vote: An Analysis of the Gender Gap in the Vote Choice for the SVP. *Swiss Political Science Review*, 12, 243–271.
- Ford, R. (2011). Acceptable and Unacceptable Immigrants: How Opposition to Immigration in Britain is Affected by Migrant's Region of Origin. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 37(7): 1017–1037
- Gidron, N. & Hall, P.A. (2017). The politics of social status: economic and cultural roots of the populist right. *The British Journal of Sociology*, 68(1), 57–84.

- Golder, M. (2003). Explaining variation in the success of the extreme right parties in Western Europe. *Comparative Political Studies*, 36(4), 432–466.
- Gurr, R. (1970). *Why Men Rebel*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Gustavsson, M. & Jordahl, H. (2008). Inequality and trust in Sweden: Some inequalities are more harmful than others. *Journal of Public Economic*, 92(1–2): 348–365
- Güveli, A. (2007). *New social classes within the service class in the Netherlands and Britain: Adjusting the EGP class schema for the technocrats and the social and cultural specialists*. UB Nijmegen.
- Halikiopoulou, D. & Vlandas, T. (2016). Risks, Costs and Labour Markets: Explaining Cross-National Patterns of Far Right Party Success in European Parliament Elections. *Journal of Common Market Studies*, 54(3), 636–655.
- Heathcote, J., Perri, F. & Violante, G.L. (2009). Unequal we stand: An empirical analysis of economic inequality in the United States, 1967–2006. *Review of Economic Dynamics*, 13(1): 15–51
- Hellwig, T. (2008). Explaining the salience of left-right ideology in postindustrial democracies: The role of structural economic change. *European Journal of Political Research*, 47(6), 687–709
- Hjerm, M., & Bohman, A. (2014). Is it getting worse? Anti-immigrant attitudes in Europe during the 21st century. *European Populism*, 41.
- Holmberg, S. och Rothstein, B. (2016). Högt mellanmänsklig tillit – men inte bland alla. SOM.
- Ivarsflaten, E. (2008). What unites right-wing populists in Western Europe? Re-examining grievance mobilization models in seven successful cases. *Comparative Political Studies*, 41(1)
- Ivarsflaten, E. (2005). The vulnerable populist right parties: No economic realignment fuelling their electoral success. *European Journal of Political Research*, 44(3), 465–492.
- Knigge, P. (1998). The ecological correlates of right-wing extremism in Western Europe. *European Journal of Political Research*, 34(2), 249–279.
- Kitschelt, H. (1995). *The Radical Right in Western Europe. A Comparative Analysis*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Kohn, M.L.. & Schooler, C. (1969). Class, occupation, and orientation. *American Sociological Review*, 34(5), 659–678.

- Kriesi, H., Koopmans, R., Duyvendak, J.W., & Giugni, M.G. (1995). *New Social Movements in Western Europe. A Comparative Analysis*. Minneapolis: University of Minneapolis Press.
- Larsson, S. & Ekman, M. (2001). *Sverigedemokraterna. Den nationella rörelsen*. Stockholm: Ordfront/Expo.
- Lipset, S.M. (1959). Democracy and Working-class Authoritarianism. *American Sociological Review*, 24(4), 482–501
- Lipset, S.M. (1981). *Political Man. The Social Bases of Politics*. Baltimore: University Press.
- Lluch, J. (2010). How nationalism evolves: explaining the establishment of new varieties of nationalism within the national movements of Quebec and Catalonia (1976–2005). *The Journal of Nationalism and Ethnicity*, 38(3), 337–359.
- Lubbers, M., Scheepers, P., & Billiet, J. (2000). Multilevel modelling of Vlaams Blok voting; individual and contextual characteristics of the Vlaams Blok vote. *Acta Politica*, 35, 363–398.
- Lubbers, M., Gijsberts, M., och Scheepers, P. (2002). Extreme right-wing voting in Western Europe. *European Journal of Political Research*, 41(3), 345–378
- Lucassen, G., & Lubbers, M. (2012). Who Fears What? Explaining Far-Right-Wing Preference in Europe by Distinguishing Perceived Cultural and Economic Ethnic Threats. *Comparative Political Studies*, 45(5), 547–574.
- McLaren, L.M. (2003). Anti-Immigrant Prejudice in Europe: Contact, Threat Perception and Preferences for the Exclusion of Migrants. *Social Forces*, 81(3), 909–936.
- Minkenberg, M. (2000). The Renewal of the Radical Right: Between Modernity and Anti-modernity. *Government and Opposition*, 35(2), 170–188.
- Montgomery, H., Sandgren, M., Gustafsson, P. och Dimdins, G. (2016). *Varför röstar vi som vi gör? Forskningsrapport Södertörns Högskola*.
- Mudde, C. (2013). Three decades of populist radical right parties in Western Europe: So what? *European Journal of Political Research*, 52(1), 1–19
- Mudde, C. (2007). *Populist radical right parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mudde, C. (2004). The populist zeitgeist. *Gov. Opps.* 39(4), 541–563.

- Müller, J-W. (2016). *What is populism?* University of Pennsylvania Press.
- Norris, P. (2005). *Radical Right: Parties and Electoral Competition*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oesch, D. (2012). The class basis of the cleavage between the New Left and the radical right: an analysis for Austria, Denmark, Norway and Switzerland. In J. Rydgren (red.), 2012, s. 31–51. *Class politics and the radical right*. London: Routledge.
- Oesch, D. (2008). Explaining Workers' Support for Right-Wing Populist Parties in Western Europe: Evidence from Austria, Belgium, France, Norway, and Switzerland. *International Political Science Review*, 29(3).
- Oesch, D. & Rennwald, L. (2010). The class basis of Switzerland's cleavage between the New Left and the Populist Right. *Swiss Politics Science Review*, 16(3), 343–371.
- Oscarsson, H. & Holmberg, S. 2013. *Nya svenska väljare*. 1. Edition. Stockholm: Norstedts juridik.
- Oskarsson, M., & Demker, M. (2012). Another kind of class voting: the working class sympathy for Sweden Democrats. In J. Rydgren (red.), 2012, s. 173–189. *Class politics and the radical right*. London: Routledge.
- Pettigrew, T.F., & Tropp, L.R. (2006). A Meta-Analytic Test of Inter-group Contact Theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5), 751–783.
- Piketty, T. (2015). *Kapitalet i tjugoförsta århundradet*. Stockholm: Karneval.
- Rink, N., Phalet, K., & Swyngedouw, M. (2009). The Effects of Immigrant Population Size, Unemployment, and Individual Characteristics on Voting for the Vlaam Blok in Flanders 1991–1999. *European Sociological Review*, 25(4), 411–424.
- Roine, J. & Walderström, D. (2009). Wealth Concentration over the Path of Development: Sweden, 1873–2006. *The Scandinavian Journal of Economics*, 111(1): 151–187.
- Rovny, A., & Rovny, J. (2017). Outsiders at the Ballot Box: Operationalizations and Political Consequences of the Insider-Outsider Dualism. *Socio-Economic Review*, 15(1), 161–185.
- Rydgren, J. (2018). *The Oxford Handbook of the Radical Right*. New York: Oxford University Press.
- Rydgren, J. (2017). Radical Right-wing Parties in Europe: What's Populism

- Got to Do With It? *Journal of Language and Politics*, 16(4), 485–496.
- Rydgren, J. & Tyrberg, M. (2016). Social Marginalization, Ethnic Threat, and Radical Right-wing Support in Sweden: A Multilevel Analysis. Department of Sociology Working Paper Series, Stockholm University.
- Rydgren, J. & van der Meiden, S. (2018). Sweden, Now a Country like All Others? The Radical Right and the End of Swedish Exceptionalism. *European Political Science, kommande*.
- Rydgren, J. & Ruth, P. (2013). Contextual explanations of radical right-wing support in Sweden: socioeconomic marginalization, group threat and the halo effect. *Ethnic and Racial Studies*, 36(4), 711–728.
- Rydgren, J. (2012). *Class politics and the radical right*. London: Routledge.
- Rydgren, J. & Ruth, P. (2011). Voting for the radical right in Swedish municipalities: social marginality and ethnic competition? *Scandinavian Political Studies*, 34(3), 202–255.
- Rydgren, J. (2009). Social Isolation? Social Capital and Radical Right-wing Voting in Western Europe. *Journal of Civil Society*, 5(2)
- Rydgren, J. (2008). Immigration Sceptics, Xenophobes, or Racists? Radical Right-wing Voting in Six West European Countries. *European Journal of Political Research*, 47, 737–765.
- Rydgren, J. (2007). The sociology of the radical right. *Annual Review of Sociology*, 33, 241–262.
- Rydgren, J. (2005). Is extreme right-wing populism contagious? Explaining the emergence of a new party family. *European Journal of Political Research*, 44(3), 413–437.
- Rydgren, J. (2003a). Mesolevel reasons for racism and xenophobia: some converging and diverging effects of radical right populism in France and Sweden. *European Journal of Social Theory*, 6(1), 45–68.
- Rydgren, J. (2003b). *The Populist Challenge: Political Protest and Ethno-Nationalist Mobilization in France*. New York: Berghahn.
- Savelkoul, M., Scheepers, P., Tolsma, J., & Hagedoorn, L. (2010). Anti-Muslim Attitudes in the Netherlands: Tests of Contradictory Hypotheses Derived from Ethnic Competition Theory and Intergroup Contact Theory. *European Sociological Review*, 27(6), 741–758.
- Schneider, S.L. (2008). Anti-immigrant Attitudes in Europe: Outgroup Size and Perceived Ethnic Threat. *European Sociological Review*, 24(1), 53–67.

- Sniderman, P. & Hagerdoorn, L. (2007). *When ways of life collide: Multiculturalism and its discontents in the Netherlands*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Stockemer, D. (2016). Structural Data on Immigration or Immigration Perceptions? What Accounts for the Electoral Success of the Radical Right in Europe? *Journal of Common Market Studies*, 54(4), 999–1016.
- Strömblad, P. & Malmberg, B. (2015). Ethnic Segregation and Xenophobic Party Preference; Exploring the Influence of the Presence of Visible Minorities on Local Electoral Support for the Sweden Democrats. *Journal of Urban Affairs*, 00(0), 1–16.
- Stöss, R. (2017). Trade unions and right-wing extremism in Europe. Berlin: Friedrich Ebert Stiftung.
- Swank, D. & Betz, H.G. (2003). Globalization, the welfare state and right-wing populism in Western Europe. *Socio-Economic Review*, 1(2), 215–245.
- Taggart, P. (2000). *Populism*. Buckingham: Open University Press.
- Tolsma, J., Lubbers, M., & Coenders, M. (2007). Ethnic Competition and Opposition to Ethnic Intermarriage in the Netherlands: a Multi-Level Approach. *European Sociological Review*, 24(2), 215–230.
- Valdez, S. (2014). Visibility and votes: A spatial analysis of anti-immigrant voting in Sweden. *Migration Studies*, 2(2), 162–188.
- Werts, H., Scheepers, P., & Lubbers, M. (2013). Euro-scepticism and radical right-wing voting in Europe, 2002–2008: Social cleavages, socio-political attitudes and contextual characteristics determining voting for the radical right. *European Union Politics*, 14(2), 183–205.

Rapporter i serien

1. Vad betyder arbetsinkomsterna för ojämlikheten?
ISBN 978-91-566-3326-3
2. Jämlikhet och tillväxt
ISBN 978-91-566-3327-0
3. Program för en jämlik skola
ISBN 978-91-566-3328-7
4. Högerpopulismen och jämlikheten
ISBN 978-91-566-3329-4
5. Ojämlikhetens geografi
ISBN 978-91-566-3330-0
6. Facklig organisering och ekonomisk jämlikhet
ISBN 978-91-566-3331-7
7. Sverigedemokraterna i den svenska geografin
ISBN 978-91-566-3332-4
8. Har vi råd att bo här?
ISBN 978-91-566-3333-1

Högerradikala partier har blivit en etablerad del av det politiska landskapet i de flesta västeuropeiska länder under de senaste decennierna. I denna rapport redogör författarna för det första för vad forskningen säger om huruvida ojämlikhet, socioekonomiska förhållanden samt förhållanden på arbetsmarknaden kan förklara väljarstödet för högerradikala partier i Västeuropa. För det andra presenteras en ny empirisk undersökning av sambandet mellan ojämlikhet och stödet för Sverigedemokraterna i Sverige.

Rapporten är skriven av Johanna Palm, doktor i sociologi vid Stockholms universitet samt Jens Rydgren, professor i sociologi vid Stockholms universitet.

Augusti 2018

ISBN 978-91-566-3334-8

www.lo.se

